

Nr 114.

Ankom till riksdagens kansli den 30 april 1931 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av småskoleseminarierna m. m. jämte fyra i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I en till riksdagen avläten, den 26 februari 1931 dagtecknad proposition, nr 212, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att den utbildning av småskollärare, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor, vilken hittills tillkommit landsting samt stad, som ej deltagar i landsting, skall, i den omfattning som framdeles varder av Kungl. Maj:t och riksdagen närmare bestämd, övertagas av staten, varvid i avseende å längden av lärokursen vid de blivande statliga småskoleseminarierna samt beträffande elevantalet i varje klassavdelning skall gälla vad departementschefen i statsrådsprotokollet angivit,

under förutsättning likväl, att vederbörande landsting och stad kostnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämnar den för seminarieutbildningen använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov;

dels ock medgiva, att såsom villkor för utgående av statsbidrag för budgetåret 1931/1932 till landstingsseminarium må i de fall, Kungl. Maj:t finner omständigheterna sådant påkalla, stadgas, att nyintagning av elever till första klassen icke må äga rum under läsåret 1931—1932.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till oförmälda statsrådsprotokoll.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *R. Wagnsson* m. fl. (I:248) och den andra inom andra kammaren av herrarna *J. Grapenson* och *V. Hedlund* i Östersund (II:414), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, med bifall till Kungl. Maj:ts hemställan i övrigt uttala sig för treårig lärokurs vid de blivande statliga småskoleseminarierna,

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Olof Olsson* (I: 260) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Persson* i Falla (II: 426), i vilka motioner hemställts, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, måtte uttala sig för att elevantalet i varje klassavdelning vid de blivande statliga småskoleseminarierna bestämmes till högst 28.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framställda yrkandena, får utskottet hänvisa till motionerna I: 248 och I: 260.

I skrivelse den 7 juni 1923, nr 230, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning, huruvida och i vilken utsträckning staten borde övertaga de av landstingen upprättade småskoleseminarierna, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunde föranledas. I sammanhang därmed yttrade riksdagen bland annat:

Rent principiellt syntes det riksdagen riktigast, att staten svarade för småskollärarytbildningen. Härför talade, å ena sidan, den omständigheten, att utbildningen av småskollärare numera låge så att säga vid sidan av landstingens övriga verksamhet, som alltmer kommit att avse sjukvård och anstaltsvård i allmänhet och i samband därmed stående sociala frågor, samt, å andra sidan, att de läroanstalter, varom nu vore fråga, i lika hög grad som folkskoleseminarierna representerade även ett statsintresse. Småskoleseminarierna vore ju fördenskull också ställda under statens kontroll och ledning, staten bestämde i detalj deras såväl organisation som arbetssätt. Såväl av rent pedagogiska skäl som ur ekonomiska synpunkter syntes därför statens övertagande av småskoleseminarierna böra förordas. Om undervisningen lades i statens hand, skulle den helt visst kunna ordnas mera praktiskt samt bliva billigare och bättre och läroanstalterna rikare utrustade med materiel och lärarkrafter. Medlet härtill skulle i första hand bliva en minskning av antalet småskoleseminarier och en utvidgning av de därefter kvarstående. Seminarieverksamheten bedrivs för närvarande vid inalles 27 småskoleseminarier. Antalet folkskoleseminarier däremot utgjorde allenast 15, och dock är elevantalet vid sistnämnda anstalter nära 100 % högre än vid de förstnämnda. Dessa siffror tala otvetydigt för att antalet småskoleseminarier bör kunna väsentligen reduceras. Möjligheten och befogenheten av en dylik reduktion ökas i samma mån som behovet av småskollärarinnor minskas.

Att en minskning av antalet småskoleseminarier i och för sig vore önskvärd hade ej heller på något håll förnekats. Erfarenheten hade emellertid visat, att ett samarbete mellan olika landsting ofta nog stötte på betydande svårigheter i flera avseenden. Att staten helt och hållet åtog sig hithörande undervisningsanstalter, vore den enda framkomliga vägen att åstadkomma en erforderlig reduktion beträffande antalet småskoleseminarier och skulle dessutom också vara det verksamaste medlet för att åstadkomma en utjämning av de för närvarande på de olika landstingen synnerligen olika fördelade kostnaderna för dessa seminarier.

Förutom ovanstående skäl för seminariernas förstatligande kunde framhållas ytterligare ett, nämligen svårigheten eller omöjligheten för landstingen att efter enhetliga grunder anpassa seminariernas elevantal efter landets behov av lärarkrafter. Detta behov sammanhängde nämligen i mycket stor omfattning med tillgången på examinerade folkskollärare. Efter hand som lärare med examen från folkskoleseminarierna stode till förfogande, komme det att bliva alltmera sällsynt, att småskollärarinnor förordnades att undervisa i den egent-

liga folkskolan, eller med andra ord, antalet för småskollärarinnor tillgängliga platser komme att avsevärt minskas. Men för landstingen vore det så gott som omöjligt att, såsom staten i motsvarande fall gjorde i fråga om folkskoleseminarierna, företaga en reglering nedåt av elevantalet vid småskoleseminarierna. En indragning av klasser vid landstingsseminarierna stötte på svårigheten redan av den anledningen, att i enlighet med den nya stadgan så gott som samtliga seminarie lärare gjorts till ordinarie.

Efter att hava vidrört de statsfinansiella förhållandena och det osäkerhetstillstånd, som enligt skolöverstyrelsen lätteligen kunde bliva följden av ett bifall, fortsatte riksdagen:

Genom att bringa klarhet i fråga om möjligheten och lämpligheten av ett förstatligande av småskoleseminarierna skulle en utredning kunna bidra till att berörda osäkerhetstillstånd förkortades, och det bör även kunna förväntas, att det statsfinansiella läget förbättrats till den tidpunkt, då den ifrågasatta utredningen slutförts. Då ett övertagande av småskoleseminarierna självfallet kan tänkas under väsentligt olika villkor, torde för övrigt först genom en utredning kunna klargöras, vilka anspråk ett förstatligande av småskollärarytbildningen skulle ställa på statskassan. Under dessa förhållanden finner sig riksdagen i frågans nuvarande läge böra hemställa om en genom skolöverstyrelsen företagen, förutsättningslös utredning, huruvida och på vilka villkor staten bör övertaga de av landstingen upprättade småskoleseminarierna, vilken utredning dock ej får uppfattas såsom någon förhandsutfästelse från riksdagens sida och därför ej heller bör föranleda något eftersättande av landstingens omsorger för sitt seminarieväsen.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1923 anbefalldes skolöverstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t avgiva den av riksdagen begärda utredningen.

Den 23 juni 1927 avgav skolöverstyrelsen den av riksdagen begärda utredningen. Jämte en kortare redogörelse för de olika utbildningsanstalterna för småskollärarinnor och en likaledes kortare framställning av frågans uppkomst och utveckling fram till år 1923 innehöll detta utlåtande de begärda riktlinjerna för ett genomförande av statens övertagande av småskollärarytbildningen.

I denna utredning framlade skolöverstyrelsen sammanfattningsvis — vid sidan av vissa riktlinjer för reformens genomförande såväl organisatoriskt som i anslagshänseende — de synpunkter, som för utredningen varit grundläggande, nämligen

att småskollärarytbildningens omfattning borde grundas på det verkliga behovet av lärare vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor;

att utredningen angående ett sådant behov, i vad det avsåge den tid framåt, som vid tillfället någorlunda säkert kunde överblickas, hade givit vid handen, att det förefintliga behovet — särskilt om för de närmaste åren hänsyn även toges till befintligt läraröverskott — kunde tillgodoses genom 16 examensavdelningar årligen i stället för 25½ dittills;

att den nya seminarieorganisationen skulle omfatta följande: statens dåvarande seminarier i Haparanda, Murjek (med eventuell förflyttning till Luleå), Lycksele och Hagaström skulle bibehållas; staten skulle övertaga landstingsseminarierna i Linköping, Jönköping, Växjö, Lund, Halmstad, Skara, Kristine-

hamn, Falun, Härnösand och Östersund, varjämte ett nytt seminarium (dubbel) skulle upprättas i Strängnäs; landstingsseminarierna i Uppsala, Malmköping, Kalmar, Kristianstad, Uddevalla, Borås, Örebro, Västerås, Bollnäs, Skellefteå och Öjebyn, Göteborgs stads seminarium samt de privata seminarierna i Stockholm, nämligen Ateneums och Detthows, skulle indragas; samt

att staten skulle övertaga och ansvara för avlöningen till de ordinarie lärare, som på grund av vissa småskoleseminariers nedläggande komme att mista sina befattningar, ävensom för dessa lärares pensionering.

Över skolöverstyrelsens utredning och förslag inhämtade Kungl. Maj:t yttranden från vissa myndigheter, bland annat från landstingen, och den 30 april 1928 avgav skolöverstyrelsen förnyat utlåtande med anledning av vad i dessa yttranden blivit anfört.

Härefter uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 18 maj 1928 åt byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen att i samråd företaga en utredning om beskaffenheten av lokalerna för de småskoleseminarier, som staten enligt skolöverstyrelsens förslag skulle övertaga, samt om de ändrings- eller reparationsarbeten som skulle erfordras vid dessa fastigheter, ävensom angående inventarier vid dessa seminarier m. m. Alternativa kostnadsförslag skulle upprättas med hänsyn till utbildningens anordnande såsom tvåårig eller treårig. Med skrivelse den 12 oktober 1928 överlämnade ämbetsverken den verkställda utredningen jämte därtill hörande ritningar och kostnadsförslag.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 4 januari 1929 av anslagsbehoven under riksstatens åttonde huvudtitel för budgetåret 1929/1930 yttrade dåvarande departementschefen i förevarande fråga bland annat följande (åttonde huvudtiteln 1929, punkt 185):

Frågan om statens övertagande av de av landstingen och vissa städer uppehållna småskoleseminarierna kräver ytterligare utredning, innan den kan underställas riksdagen. Under utredningens gång har det visat sig att hela ärendet är av en synnerligen omfattande och svårlöst beskaffenhet. En särskilt ingående prövning kräver spörsmålet om seminariernas blivande förlägningsorter, enär i detta avseende en stark tävlan råder mellan olika städer. Även frågan om antalet seminarier synes mig ej vara klar. Överstyrelsen har räknat med sammanlagt 16 seminarier, häri inräknade de 4 nuvarande statsseminarierna. Därvid har överstyrelsen utgått från en klassnumerär av 24 elever, ett tal som förefaller mig väl lågt. Genom en ökning av elevantalet i klassavdelningarna skulle det bli möjligt att reda sig med ett mindre antal seminarier och dymedelst nedbringa kostnaderna för utbildningen. Det kan i detta sammanhang nämnas, att överstyrelsen uppskattar statens årskostnader för de 16 seminarierna, inberäknat tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, till omkring 600,000 kronor eller samma belopp, som för närvarande utgår av statsmedel till dels de fyra nuvarande statsseminarierna, dels ock landstingsseminarierna. Härvid äro dock icke medräknade vissa övergångskostnader, vilka för det första året uppskattats till omkring 100 000 kronor. Härtill komma ytterligare kostnaderna för anskaffande av erforderliga lokaler, inventarier och undervisningsmateriel. På denna punkt ter sig frågan särdeles svårlöst, i det att flertalet landsting och städer vägrat att utan ersättning överlåta sin för seminarieverksamheten avsedda egendom till statsverket. Skulle staten vidkännas härför begärda ersättningar, torde detta medföra en engångskostnad, som, medräknat utgifter för nödiga reparationer och ombyggnader, icke torde komma att understiga 2 miljoner kronor.

Vad jag nu anført, torde göra det tydligt, att det icke är lätt att komma till rätta med den föreliggande organisationsfrågan. Hur önskligt det än vore att komma till ett snart avgörande i saken, låter detta sig enligt min mening under inga förhållanden göra vid 1929 års riksdag.

Med anledning av en inom riksdagen väckt motion (II: 108) anhöll emellertid riksdagen i skrivelse den 4 maj 1929, nr 145, att Kungl. Maj:t måtte, om möjligt till 1930 års riksdag, framlägga förslag i frågan, huruvida och i vilken utsträckning staten borde övertaga de av landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna.

I skrivelsen framhöll riksdagen bland annat, vad lokalfrågan beträffade, att den ställning, landstingen dittills intagit, icke syntes riksdagen böra utgöra något hinder för ett avgörande. Riksdagen utginge nämligen från att ett statens övertagande av den del av småskolläraryrkesutbildning, som hittills påvilat landstingen och vissa städer, icke komme att äga rum under annan förutsättning, än att landstingen och berörda städer kostnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämnade den för seminarieutbildningen använda fasta och lösa egendom varav staten funne sig vara i behov.

I anslutning till vad riksdagen sålunda hemställt bemyndigade Kungl. Maj:t den 5 juli 1929 dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av vissa frågor om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen samt om statens övertagande av de utav landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna m. m. Omförmälda sakkunniga, de s. k. 1929 års seminariesakkunniga — förutvarande statsråden, ledamoten av riksdagens första kammare, läroverksadjunkten Olof Olsson och numera undervisningsrådet N. J. F. Almqvist samt ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Gunnar Persson i Falla — hava med skrivelse den 23 december 1930 avgivit »utredning och förslag av frågorna om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen samt om statens övertagande av de utav landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna m. m.» (statens offentliga utredningar 1931:4). Över sagda betänkande hava yttranden avgivits den 28 januari 1931 av skolöverstyrelsen och den 9 februari 1931 av statskontoret, varjämte centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrkesförening inkommit med en den 20 februari 1931 dagtecknad skrift i fråga om utbildningstidens längd vid småskoleseminarierna.

Departementschefen har till en början återgivit en av de sakkunniga lämnad översikt över de nuvarande landstingsseminarierna, till vilken utskottet får hänvisa.

1929 års seminariesakkunniga yttra i fråga om landstingsseminariernas förstatligande följande:

Vad som aktualiserat frågan om statens övertagande av småskolläraryrkesutbildningen, är väl närmast den överproduktion av lärarinnor, som det nuvarande systemet för med sig. Vill man en effektiv reglering av lärarproduktionen, så att denna icke sker på måfå utan anpassar sig efter det behov, som vid skilda tidpunkter förefinnes, måste en koncentrerad äga rum till ett färre antal läro-

anstalter, och detta låter sig näppeligen göra, med mindre staten övertager det hela. En sådan koncentring kommer därjämte att avsevärt bringa ned de årliga kostnaderna och ändå garantera de olika anstalterna vida bättre utbildningsmöjligheter med en rikare utrustning i materiel och arbetskrafter.

Men alldeles fränsett de praktiska fördelarna är det — som riksdagen redan år 1923 påpekade — ur principiella synpunkter riktigtast, att staten svarar för småskollärarytbildningen. Småskoleseminarierna tillgodose ett statsintresse alldeles som folkskoleseminarierna, som staten helt har om hand. De förra äro ställda under statens kontroll och ledning såväl som de senare. De båda lärargruppernas utbildning och arbete äro lika statligt reglerade. Det finns icke något vägande skäl för den dualism, som nu råder i fråga om handhavandet av de båda lärargruppernas utbildning. På den punkten förefalla meningarna vara samstämmiga. Det vill därför synas de sakkunniga, som om frågan om statens övertagande av landstingsseminarierna lämnat diskussionens stadium och endast väntar på sin lösning.

Skolöverstyrelsen har den 28 januari 1931 avgivit utlåtande över seminarie-sakkunnigas betänkande och därvid yttrat följande:

Överstyrelsen har i sina ovannämnda utredningar och utlåtanden på i dessa närmare angivna skäl förordat statens snara övertagande av all småskollärarytbildning i riket. Överstyrelsen vill ock erinra därom, att när 1929 års riksdag i sin skrivelse nr 145 förordade en gemensam utredning av frågan om folkskoleseminariernas och småskoleseminariernas organisation under starkt betonande av samhörigheten mellan dessa spörsmål, så förutsatte riksdagen att övervägandena inriktade sig på det målet, att småskoleseminarierna komme att förstatligas. Under hänvisning till vad överstyrelsen tidigare yttrat rörande denna angelägenhet får överstyrelsen alltså biträda de sakkunnigas i frågan intagna ståndpunkt.

Departementschefen har i detta hänseende anført följande:

»Av den nu lämnade redogörelsen framgår, att de utredningar, som under snart ett tiotal år pågått beträffande småskollärarytbildningen i vårt land, grundat sig på den förutsättningen och siktat mot det målet, att landstingen skulle befrias från sitt hittillsvarande åtagande att uppehålla småskoleseminarier och i samband därmed all småskollärarytbildning övertagas av staten. Visserligen betonade 1923 års riksdag, då den anslöt sig till kravet på utredning, huruvida och i vilken utsträckning staten borde övertaga de av landstingen upprättade småskoleseminarierna, att denna utredning borde vara förutsättningslös, och att riksdagen genom sitt beslut om sådan utredning därvid icke bundit sig i en viss riktning. Det har emellertid visat sig, att de skäl för ett statens övertagande av småskollärarytbildningen, som riksdagen då anförde, voro så bärkraftiga, att de blivit avgörande för dem, som haft utredningsarbetet om hand, närmast skolöverstyrelsen och 1929 års seminarie-sakkunniga, vilka i likhet med landstingen, småskoleseminariernas lärare ävensom vissa lärarsammanslutningar inom folk- och småskolekåren samstämmigt förordat en seminariereform i nu nämnd riktning.

Av utredningen har framgått, att de skäl, som motiverade en dylik omläggning av småskollärarytbildningen, vore av såväl principiell som organisatorisk och ekonomisk art. Med den utveckling, som folkskoleväsendet nått fram till

i våra dagar, och med hänsyn särskilt till den ställning, som folkskolan i det hela alltmera intager såsom en det allmännas angelägenhet, syntes det principiellt riktigt, att staten även omhänderhade all lärarutbildning för folkskolans olika stadier. Den överproduktion av småskollärarinnor, som med den nuvarande ordningen för denna lärarutbildning inträtt, måste hejdas. Men en nödig reglering av lärarproduktionen med anpassning till det verkliga behovet kunde åstadkommas först i samband med statens övertagande av småskollärarutbildningen. Även ekonomiska skäl påkallade en nyorganisation i denna riktning. En nedskärning av den nuvarande seminarieorganisationen till vad som motsvarade behovet och en koncentration av densamma i statens hand komme att medföra ett nedbringande av de årliga totala kostnaderna för detta ändamål. Därtill komme, att under den nuvarande ordningen utgifterna för småskollärarutbildningen fördelade sig mycket ojämnt på de särskilda landstingsområdena.

Jag finner de nu sammanfattningsvis anförda skälen för statens övertagande av småskollärarutbildningen vara bärande. Därtill vill jag anföra ytterligare ett par synpunkter, som synas mig tala för att reformens genomförande i möjligaste mån påskyndas. Utvecklingen har under de senaste åren förlöpt sålunda, att på grund av tidigare överproduktion av småskollärarinnor och det minskade behovet av lärarkrafter med enbart småskolekompetens åtskilliga landsting funnit sig föranlåtna att nedlägga sina seminarier. Av enahanda anledning torde det bliva nödvändigt, att ytterligare några landstingsseminarier — frivilligt eller efter påtryckning från statsmakternas sida — med det snaraste upphöra med sin verksamhet. Det blir givetvis vid sådant förhållande ohållbart att, sedan de återstående landstingsseminarierna förlorat sin tidigare mera provinsbetonade karaktär, från statens sida uppehålla kravet på att några få landsting skola vidkännas dryga kostnader för tillgodoseende av det allmänna småskollärarytbehovet i riket.

När riksdagen för sin del hemställde om utredning i nu förevarande fråga, var den medveten om, att det inträdda nya läget skulle kunna vålla landstingsseminarierna vissa svårigheter under övergångstiden. Skolöverstyrelsen har också i sina utlåtanden starkt framhållit att så skett, och att det därför vore av vikt att förstatligandet snarast komme till stånd. Det ligger också i sakens natur att landstingen i avvaktan på förstatligandet icke kunnat känna sig uppfordrade att i nödig omfattning nedlägga kostnader på underhåll och nyanskaffning för sina seminarier, utan dessa ha kommit att bliva i större eller mindre grad eftersatta. Lediga lärartjänster hava också blivit vakantsatta, och seminariernas lärarpersonal har såväl av nu antydda anledningar som av oro för sin egen osäkra framtid icke kunnat känna den arbetsglädje, som är nödvändig för framgång i en kallelse av detta slag. Det synes mig därför vara synnerligen angeläget, att småskoleseminarierna snarast föras ut ur det nuvarande provisoriska tillståndet och in i mera stabila förhållanden. Jag har därför icke tvekat att föreslå Kungl. Maj:t att redan för nu innevarande riksdag till den omfattning, som av den verkställda utredningen och sakens läge i övrigt må påkallas, framlägga frågan om småskollärarutbildningens

övertagande av staten. Framförallt har jag ansett av vikt, att frågans rent principiella sida, d. v. s. statens övertagande av småskollärarytbildningen, varder underställd innevarande års riksdag, som därvid bör beredas tillfälle yttra sig om de villkor, som böra förenas med ett dylikt statsövertagande. Sedan förutsättningarna för ett förstatligande blivit fastställda, och sedan de olika landstingen fått tillfälle taga ställning till ett sålunda av statsmakterna fattat principbeslut, torde lämpligen till omprövning upptagas frågan om en mera detaljerad plan för organisationens genomförande, seminariernas förläggning m. m., allt spörsmål, som torde böra föreläggas 1932 års riksdag. Två av dessa detaljspörsmål synas mig emellertid vara så utredda, att de kunna underställas redan innevarande års riksdag, nämligen frågan om utbildningstidens längd och frågan om seminarieklassernas storlek.

För att skapa en bakgrund till de frågor, vilka enligt min uppfattning redan nu böra bliva föremål för beslut, går jag i det följande igenom frågan om seminariereformen i hela dess vidd, alltså även i de delar, i vilka denna bör bliva föremål för prövning först av 1932 års riksdag. Jag börjar min behandling av de särskilda spörsmålen med lärokursens vid småskoleseminarierna längd, det blivande lärarbehovet vid småskolor och mindre folkskolor samt elevantalet i varje klass vid småskoleseminarierna, enär dessa spörsmål äro avgörande för den blivande seminarieorganisationens storlek. Jag behandlar därefter lärarkompetensen vid småskoleseminarierna, seminariernas antal och förläggning, lokalbehovet, organisationens genomförande och de ekonomiska frågorna.»

I kap. II av propositionen har behandlats frågan om två- eller treårig lärokurs vid småskoleseminarierna.

I nu gällande stadga av år 1919 för de av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade småskoleseminarierna heter det i fråga om lärokursens längd, att den skall vara tvåårig, där ej Kungl. Maj:t i särskilda fall annorlunda föreskrivit.

År 1928 ingick centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarytbildning med en framställning till Kungl. Maj:t om utökning av lärokursens längd till treårig.

I november 1928 avgav *skolöverstyrelsen* utlåtande över centralstyrelsens framställning och sammanfattade därvid vad den anfört i sitt utlåtande i följande tre punkter:

»1. För en förbättring av småskollärarytbildningen synas med hänsyn till de krav, som vår tid ställer på småskolans lärare, så starka skäl vara anförda, att överstyrelsen, om denna synpunkt kunde ensamt vara bestämmande, ej skulle tveka att tillstyrka bifall till den underdåniga framställningen om utsträckning av utbildningstiden vid småskoleseminarierna till tre år.

2. Förevarande angelägenhet måste emellertid ses icke uteslutande ur pedagogisk utan även ur ekonomisk synpunkt. Då den föreslagna reformen skulle försäkra betydande engångskostnader och ökade driftskostnader, vilkas belopp visserligen nu kunna överskådas, samt dessutom med stor visshet draga med sig avsevärda ökade utgifter för avlöning åt småskoleseminariernas lärare och åt småskolans lärarkår, om vilka utgifters storlek däremot nu icke någon utred-

ning föreligger, måste överstyrelsen med hänsyn till rådande statsfinansiella förhållanden finna det utsiktslöst att för närvarande påyrka en förlängning av utbildningstiden vid småskoleseminarierna.

3. Den angelägnaste reformen i fråga om småskoleseminarierna är för närvarande deras övertagande av staten. Ehuru det ur vissa synpunkter ekonomiskt sett kunde vara till fördel, att ett sådant övertagande och en utsträckning av seminariernas lärotid skedde samtidigt, kan överstyrelsen dock icke tillmäta denna fördel så stor betydelse, att ett uppskov med statens övertagande av småskollärarytbildningen därav bör föranledas. Även om av ekonomiska grunder en förlängning av utbildningstiden icke nu låter sig genomföra, måste överstyrelsen fasthålla vid sina förut i annat sammanhang gjorda yrkanden om omedelbara åtgärder för småskoleseminariernas förstatligande.»

På grund av vad sålunda blivit anfört, ansåg sig överstyrelsen icke kunna tillstyrka bifall till den gjorda framställningen, i vad den avsåge lärokursens förlängning med ett år.

I förevarande fråga anföra de sakkunniga:

De sakkunniga dela skolöverstyrelsens uppfattning, att en förlängning av småskoleseminariernas undervisningstid med ett år skulle komma att medföra ekonomiska konsekvenser av betydande räckvidd. Det är en självfallen sak, att en ökad utbildningstid måste draga med sig ökade utbildningskostnader och att dessa sedermera i sin tur måste kompenseras genom högre löner. Alla de myndigheter, som yttrat sig i denna punkt — och de äro många — ha funnit detta vara naturligt och rättvist. »En kår», säger lärarkollegiet i Falun, »med småskollärarytbildningens nuvarande löner kan icke utan vederlag belastas med en så väsentlig ökning av utbildningskostnaderna, som en förlängning av utbildningstiden från två till tre år måste medföra.» Man har väl också — som överstyrelsen gör och förordar — att räkna med en höjning av lärarkompetensen vid de nya seminarierna, som naturligen måste följas av en motsvarande höjning i lönerna. I varje fall kan man säga, att det 3-åriga seminariet i sig innesluter ett ekonomiskt problem med många sidor, av vilka den årliga ökningen i driftskostnaderna och de erforderliga engångskostnaderna, som föreliggande uträknade av byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen, icke utgöra de mest betydelsefulla.

Emellertid anser skolöverstyrelsen så starka skäl vara anförda för en utsträckning av utbildningstiden, att den ej skulle tveka att tillstyrka, för den händelse småskollärarytbildningens krav ensamt finge vara bestämmande. De sakkunniga ha under sådana omständigheter funnit det påkallat att icke enbart instämma i överstyrelsens avstyrkande utan sökt att i egen mån pröva bärligheten hos de skäl, som ha blivit framförda såsom talande för denna utsträckning.

I framställningen från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarytbildning pekade det på tvenne skäl, som enligt dess mening äro för frågan avgörande. Lärotiden vid småskoleseminarierna bör utsträckas till tre år dels på grund av de stora och ökade krav, som den grundläggande undervisningen ställer på lärarinnan, och dels för att man effektivt skall kunna komma till rätta med den överansträngning av eleverna, som under den allt för korta utbildningstiden icke kan undvikas. Egentligen är detta ett och samma skäl i två olika vändningar och har sin upprinnelse i centralstyrelsens förklaring, att fastän småskollärarytbildningens lärarinnan skall meddela en mångskiftande undervisning, så fordras dock av henne inga andra eller större kunskaper — utöver vad folkskolan meddelar — än som hon kan hinna inhämta under en tvåårig seminariekurs, sedan den praktiska utbildningens olika grenar först blivit åtminstone något så när tillgodosedda. Skolöverstyrelsen ser på saken i viss utsträckning

icke annorlunda, och man frågar sig, vilken bildningsgrad de unga flickor representera, som från städer och landsbygd söka sig till våra småskoleseminarier. För att få en bild av det verkliga läget härutinnan ha de sakkunniga gått vidare på en väg, som redan överstyrelsen slagit in på, och hos de olika seminariernas rektorer förfrågat sig om förkunskaperna hos de inträdessökande under de senaste åren. Resultatet av denna undersökning föreligger i följande översiktstabell.

Tabell 2.

Genomgångna kurser och avlagda examina	1926		1927		1928		1929	
	Sö- kan- de	In- tag- na	Sö- kan- de	In- tag- na	Sö- kan- de	In- tag- na	Sö- kan- de	In- tag- na
Folkskola med eller utan fortsättningskola . .	304	163	243	150	256	132	251	116
Lärnings- och yrkesskolor	2	—	3	3	3	3	3	1
Högre folkskola, högre avdelning av folkskola eller kommunal mellanskola (ej avlagd real- skolexamen) 1 klass	10	4	8	3	10	6	10	2
d:o 2 klasser	42	24	23	11	37	15	9	5
d:o 3 klasser	12	10	10	9	13	8	8	7
d:o 4 klasser	19	8	—	—	11	5	1	1
Folkhögskola, skiftande kurser	45	26	55	35	51	29	77	40
Realskola, samskola eller gymnasium (ej avlagd examen)	3	3	7	6	6	4	10	7
Högre flickskola, avgångsbetyg från 8:e klass . .	37	21	37	31	68	44	63	41
» » » » 4—7 klasser	17	6	22	13	5	4	14	8
Realskoleexamen	63	38	41	26	72	47	65	46
Studentexamen	1	1	1	—	3	3	3	3
Folkskole- eller småskoleseminarium, 1—3 ter- miner	3	3	—	—	3	1	—	—
Praktiska skolor av olika slag	6	3	8	4	6	4	21	10
Statens preparandkurs vid seminariet i Hapa- randa	13	11	12	10	13	7	16	11
Summa	577	321	471	301	557	312	551	298

Det är en tämligen stor skara inträdessökande, som framgår ur tabellen, och den bör ha möjliggjort ett gott urval: av 2.136 sökande ha endast 1,232 intagits, d. v. s. 57,6 %. Dessa inträdessökande representera dessutom många och synnerligen skiftande utbildningslinjer, som löpa från vanlig folkskola med eller utan fortsättningskola ända fram till studentexamen. Om papper och intyg fått vara bestämmande vid prövningen, skulle endast ett hundratal med enbart folkskoleutbildning ha slagit sig igenom. Nu ha i stället av 1,054 sökande av denna kategori 561 blivit intagna, d. v. s. något mer än hälften. Av 445 sökande med realskoleexamen och normalskolekompetens hava 294 intagits, d. v. s. i det närmaste två tredjedelar.

Studerar man tabellen något närmare, urskiljer man tre grupper: en mellangrupp, som håller sig vid omkring 30 % av samtliga såväl sökande som intagna och utgöres av flickor, som genomgått högre folkskola, några klasser av högre flickskola eller kommunal mellanskola, folkhögskolekurser och praktiska

kurser av olika slag. På ena sidan av denna grupp finner man de endast folkskoleutbildade och på den andra sidan de realskole- och högre flickskoleutbildade med ett och annat studentinslag. Mellan dessa båda yttergrupper har under de fyra år, som tabellen omfattar, en bestämd förskjutning ägt rum; den förra gruppen har procentuellt minskat och den senare ökat.

De sakkunniga åskådliggöra detta ytterligare genom en statistisk framställning, som återfinnes å sid. 37—38 i betänkandet, samt fortsätta därefter:

I den mån skolbildningen hos de inträdessökande blir större, bliva kontingenterna från de orter, som ha de bästa utbildningsmöjligheterna, också större. Det är en naturlig utvecklingens gång. Att ändå mer än hälften av eleverna komma från den egentliga landsbygden, tyder väl på en klokt inriktad uttagning eller också att »landsbygden» i traditionell mening så småningom och i stora delar av vårt land håller på att försvinna. Seminarieorternas höga sifftertal äro påfallande men kräva knappast några kommentarer.

Det andra önskemålet, som man genom en förlängning av seminariekursen ville vinna och som det enligt centralstyrelsen vore nödvändigt att vinna, vore att effektivt komma till rätta med den överansträngning av eleverna, som under nuvarande förhållanden ej kunde undkommas. Centralstyrelsen bygger icke sin framställning på dokumenterade missförhållanden; det är närmast en slutsats av dess föregående uppfattning om lärokursens otillräcklighet.

Talet om överansträngning har icke vunnit bekräftelse i någon vidare mån i myndigheternas yttranden, och skolöverstyrelsen har heller icke tagit upp det som ett bärande motiv. I sin redogörelse för de olika yttrandena ha de sakkunniga låtit inrycka några av de vittnesbörd, som kommit från de i ärendet mest vittnesgilla, nämligen seminariernas lärarkollegier; de tala icke för centralstyrelsens uppfattning. Och även på sådant håll, där man medger, att fara för överansträngning föreligger, ställer man sig rätt skeptisk mot tanken, att en utsträckning av utbildningstiden skulle i någon nämnvärd mån minska denna fara. Ett lärarkollegium skriver, att den överansträngning, som konstateras, »beror säkerligen i allmänhet icke på att lärarna i känsla av kursernas storlek driva på eleverna i deras studier, utan fastmer därpå, att eleverna själva dels av berömvärd studieiver och dels av lätt förklarlig önskan att förvärva högsta möjliga betyg taga på sig mera arbete, än de i själva verket rå med». En utsträckning av lärotiden skulle icke åstadkomma någon förändring i dessa förhållanden. Ja, »det är fara värt», tillägger kollegiet, »att vad som möjligt skulle vinnas genom beskäring av timplanen och lärokurserna för år, skulle uppvägas därav, att det pressande seminariearbetet komme att fortgå under tre år i stället för nu under två år». Och en folkskoleinspektör, som mycket energiskt träder in för de tre åren, säger, att det torde »vara vantro att hoppas på undvikande av överansträngning genom utbildningstidens förlängning. Det skälet har anförts vid varje förlängning av utbildningstiden — och så har överansträngningen vuxit i kapp med den utökade tiden».

Det är en vanskelig sak att finna fullt objektiva grunder, enligt vilka det skulle kunna avgöras, huruvida arbetet vid våra småskoleseminarier är så ansträngande, att faran för överansträngning ständigt ligger på lur. Det finns emellertid tvenne vittnesbörd, som i avsevärd mån ge belysning åt frågan. Det ena är den grad av insikter och skicklighet hos eleverna, som vid vårterminens slut betygsättes, och det andra är seminarieläkarnas sjukjournaler. Ty är arbetet i sig självt svårt och tungt, då är utsikten stor, att betygen skola bliva låga. Ligga medelbetygen ändå högt, måste de ha vunnits genom ett pressande arbete, och då bör detta på något sätt återspegla sig i läkarnas journaler. Ha dessa senare vid höga medelbetyg ingenting att säga, har man en viss rätt att tro, att arbetet vid seminarierna är sådant, att i övrigt friska och normalt utrustade elever rå med det utan risker. Sedan de sakkunniga återgivit en be-

tygstable för de senaste fyra åren, vilken ådagalägger synnerligen vackra genomsnittliga arbetsresultat fortsätta de:

För att icke behöva lita till allmänna talesätt och för att ha en fast mark att stå på hemställde de sakkunniga till de olika småskoleseminariernas läkare att få veta, huruvida under de senaste fem åren någon överansträngning varit att förmärka bland seminariernas elever på grund av skolarbetet. Av de 20 två-åriga seminariernas läkare svara 9 kort och gott, att några sådana fall ej föreligga under tiden i fråga. 3 svara detsamma, men den ene tillägger, att en viss ansträngning enligt hans förmenande icke kan undvikas med en del av eleverna, som vid inträdet äro allt för litet intellektuellt tränade, och de båda andra ha nog ibland fått intrycket av en väl stark arbetsbelastning — särskilt i andra klassen och speciellt under sista terminens andra hälft, skriver en av dem. Enstaka mer eller mindre lindriga fall äro noterade av 4 läkare och ansluta sig egentligen vid de två seminarierna till den sista delen av andra årets vårtermin. Tydlig överansträngning anmäles däremot av 2 läkare i ett flertal fall — 10 av den ene under de fem åren — och slutligen skriver en läkare, att han särskilt i slutet av vårterminen kunnat konstatera enstaka fall av trötthet, som knappast vore att hänföra till den s. k. vårtröttheten. En läkare har icke svarat.

Från statens treåriga seminarier rapporteras liknande förhållanden: inga fall vid det ena, några enstaka vid det andra och vissa fall av trötthet vid det tredje.

Det är mer än 2,000 elever, som äro redovisade i dessa medelbetyg och läkarutlåtanden. Även om läkarnas journaler skulle kunna sägas vara bristfälliga i så måtto, att de endast inregistrera de yttersta fallen, kan man likväl icke säga annat, än att förhållandena äro i hög grad tillfredsställande. Dessa läkarutlåtanden äro dessutom intressanta även ur den synpunkten, att de bekräfta, vad som var ett par lärarkollegiers uppfattning, nämligen att det är det andra årets sista månader av vårterminen, som är den farligaste tiden. Ambitiösa och energiska elever ha den tiden lätt att överskatta sina krafter.

Det är en uppfattning, som allt mer stadgat sig hos de sakkunniga, att de skäl för seminariekursens förlängning, som centralstyrelsen bygger på i sin framställning, sakna bärighet. Den överansträngning av eleverna, som det gällde att komma till rätta med, är visserligen icke obefintlig, men den är icke större, än den alltid måste vara vid utbildningsanstalter, där arbetet avslutas med en examen, som för framtiden har avgörande betydelse. De kunskaper, som skulle behövas för att göra arbetet i seminarierna mindre tungt och mera fruktbarande, finnas i rikare mått, än man tror. Egentligen ger den undersökning, som i detta avseende föreligger, icke den rätta föreställningen. Men om två tredjedelar av våra småskoleseminarier bland sina elever räkna mellan 25—50 % sådana, som förvärvat realexamen och normalskolekompetens, om vidare av denna skolkvalificerade kategori endast vid pass 66 % tagas in av de sökande, då kan detta ingenting annat betyda, än att de övriga, som tagas in, i andra avseenden äro så väl kvalificerade, att man utan risk kan fälla det omdömet, att våra småskoleseminarier för närvarande arbeta med ett synnerligen gott elevmaterial.

Men därför, att centralstyrelsen byggt sin framställning på ett förbiseende av verkligheten, är frågan om två- eller treårig utbildningskurs vid våra småskoleseminarier ingalunda avgjord. Skolöverstyrelsens motivering löper icke alldeles jämsides med centralstyrelsens framställning, och det återstår att jämväl belysa skälen i denna motivering.

Det är mot bakgrunden av den närvarande tidens livliga pedagogiska strömningar, som överstyrelsen ställer sina krav. För barnens fysiska och psykiska utveckling är det nödvändigt, att de metoder, som användas, äro psykologiskt

och sålunda i verklig mening praktiskt bestämda, och detta gäller i all synnerhet den grundläggande undervisningen och uppfostran på småbarnsskolestadiet. Det torde därför med rätt kunna sägas, »att den orientering i den moderna pedagogiken, som numera kräves av en lärare på barndomsstadiet, ingalunda bör vara mindre för småskollärarynnan än för läraren på det egentliga folkskolestadiet». På den invändningen, som man rest på många håll, att en likvärdig utbildning icke behövde betyda en lika lång utbildning, utan att huvudsaken väl vore, att den ena gruppen av lärare bleve lika duglig för fullgörandet av sina uppgifter, som den andra bleve för sina — på denna invändning svarar överstyrelsen, att i sak syntes ingenting väsentligt vara att invända mot en sådan formel, men »med hänsyn till den allmänbildning och den mångsidiga pedagogiska och praktiska utbildning, som numera måste krävas av småskolans lärarinnor, för att de skola bliva fullt skickade för sin uppgift», hölle överstyrelsen före, att en treårig utbildning — i anslutning till den grundsats, som överstyrelsen förut anfört — för dem närmast motsvarade den fyraåriga utbildningen för folkskollärarna. Det är som synes en slutsats, som icke med nödvändighet följer av förutsättningarna. Den hänger på, vad som menas med den »allmänbildning och den mångsidiga pedagogiska och praktiska utbildning, som numera måste krävas av småskolans lärarinnor».

De sakkunniga äro ense med skolöverstyrelsen såväl som med andra myndigheter, som i saken yttrat sig, att vår tids sätt att meddela undervisning kräver en närmare förtrogenhet med barnens själsliv och deras förmåga att tillgodogöra sig undervisning och fostran, och de sakkunniga dela till fullo den uppfattningen, att småskollärarynnans arbete är betydelsefullt och krävande och att följaktligen vad som rimligen kan göras från det allmännas sida, för att hon skall gå väl rustad till detta arbete, också bör göras. Men vad som än säges och kan sägas i detta avseende, får icke skymma bort det faktum, att arbetet i småskolan är begränsat; det inskränker sig till de två första skolåren. Det gäller under dessa år att lära barnen att läsa, skriva och räkna i dessa ämnesgrenars enkla begynnelse, att utveckla deras iakttagelseförmåga, vidga deras föreställningskrets, orientera dem i de förhållanden, under vilka de leva, och möjligen också i den utveckling, som dessa förhållanden undergått, i dess allra enklaste drag. Och det gäller vidare att lägga den första grunden för en sund och allsidig kroppsutveckling. Det kan vara svårt att anpassa allt detta efter barnens förmåga och med hänsyn till deras fortskridande utveckling, men det ligger icke i sakens natur, och det är icke uppvisat, att icke den konsten kan förberedas under en tvåårig seminariekurs, för den händelse denna är målmedvetet och klokt ordnad. De sakkunniga vilja nämligen med styrka betona, att utbildningen vid ett seminarium aldrig kan bliva någonting annat än rent förberedande. Från seminarierna utgå inga utlärda och inga mästare. Men seminariet kan och bör ge eleverna de bästa förutsättningarna för att med framgång kunna börja sitt arbete.

Det skulle varit en styrka för skolöverstyrelsens ståndpunkt, därest runt om i landet den meningen kommit till synes, att de tvåårigt utbildade lärarinnorna icke sköta sitt arbete tillfredsställande och heller icke kunna göra det. Men så är långt ifrån fallet. Rent siffermässigt ha de hörda myndigheterna givit dem ett vackert förtröende. Det kan visserligen sägas, att ett knappt flertal av folkskoleinspektörerna gått in för den treåriga lärokursen. Men den som mera ingående studerar yttrandena, finner tämligen snart, att det är tvenne förhållanden, som vållat inspektörerna svårigheter, när det gällt att följa det kloka rådet från skolöverstyrelsen att endast taga hänsyn till lärarkompetensen för småskolans eget behov. Det ena är den principiella uppfattningen om en fyraårig utbildning för folkskolans alla lärare, och det andra är den mera praktiska hänsynen till de mindre folkskolorna. Ty om någon är av den uppfattningen,

att småskollärarinnan har behov av alldeles lika och gemensam utbildning med läraren på det egentliga folkskolestadiet, då är det tydligt, att den nuvarande seminariekursen måste te sig som otillfredsställande under alla omständigheter. Då är en förlängning till tre år ett steg mot målet, som bör tagas ju förr ju hellre. Och har någon som riktpunkt — måhända ej fullt medveten — att småskoleseminariet i lika hög grad bör sörja för den mindre folkskolans behov som för småskolans, då måste en tvåårig kurs förefalla omöjlig. Det är mer än en folkskoleinspektör, som rekommenderar treårskursen under direkt hänvisning till den mindre folkskolans krav.

Om således de sakkunniga icke kunna förorda en förlängning av seminarietiden till tre år, vilja de därmed icke ha sagt, att allting är bra, som det är. Den kritiska inställning mot det nuvarande småskoleseminariets inre organisation, som ofta möter i yttrandena, är enligt de sakkunnigas uppfattning berättigad. Den visar, att organisationen icke är den bästa och att det behövs, att någonting åtgöres. I diskussionen om en bättre ordning har det framhållits, att man egentligen endast har två alternativ att välja emellan: man kan antingen höja inträdesfordringarna eller förlänga lärokursen. Det finns emellertid ett tredje alternativ, som den indirekta kritiken direkt pekar hän på, nämligen att genom en reorganisation göra seminariet mera tjänligt för sitt ändamål. Den nuvarande organisationen bygger på vissa förutsättningar i fråga om förkunskaper, som icke längre föreligga. Det är ett slöseri med tid att i en utbildningsanstalt av så säregen karaktär som ett småskoleseminarium syssla med elementära och andra ting, som måste höra till de redan genomgångna eller för det blivande kallet tämligen ovidkommande. Man bör icke längre förbise det ovan påpekade och synnerligen betydelsefulla faktum, att kunskaps- och bildningsnivån hos eleverna vid inträdet stadigt och raskt stigit och att den — med de allt rikare bildningsmöjligheter, som jämväl kommit och komma landsbygden till del — också är att räkna med för framtiden. De sakkunniga skulle därför vilja förorda en revision av seminariets undervisningsplan i syfte att omvandla det från en delvis allmänbildningsanstalt av en grad och ordning, som icke är nödvändig, till en mera utpräglad fackutbildningsanstalt för lärarinnor vid våra småskolor.

Behöva inträdesfordringarna för den skull höjas? De sakkunniga tro det icke. Det kan i många fall säkerligen vara bra, att stadgans fordringar icke ligga för högt; det kan i sådant fall finnas större utrymme för den omiskännliga fallenheten att komma till sin rätt. Men i övrigt kommer det väl att med inträdesfordringarna förhålla sig framdeles som nu, d. v. s. vissa, jämförelsevis enkla komma att finnas i stadgan och andra, avsevärt svårare i verkligheten.

De sakkunniga beröra därefter frågan om de mindre folkskolorna, för vilkas skull småskoleseminarier med treårig utbildning fortfarande böra finnas kvar i övre Norrland. Möjligen behöves ytterligare något sådant seminarium, men en i vissa avseenden bättre väg vore, framhålla de sakkunniga, att mera rättvist avväga lönen för dem, som bure det tunga arbetet i de mindre folkskolorna.

Emellertid hava de sakkunniga icke varit eniga i fråga om lärokursens längd. Ledamoten Almkvist har nämligen reservationsvis (betänkandet sid. 150—153) efter en ingående motivering funnit sig böra föreslå, att utbildningstiden för småskolans lärare måtte utsträckas från två till tre år. Denna åtgärd syntes reservanten lämpligen böra genomföras i samband med det förstatligande av småskollärarytbildningen, som nu föresloges. Den ekonomiska räckvidden av den ifrågasatta utsträckningen vore icke avskräckande, vilket närmare framginge av de kostnadsberäkningar, som funnes i skolöverstyrelsens utredning av år 1927.

Skolöverstyrelsen yttrar i sitt den 28 januari 1931 avgivna utlåtande över de sakkunnigas betänkande följande angående lärokursens längd:

Om överstyrelsen sålunda icke kan dela kommittémajoritetens uppfattning, att vid den nu förestående seminariereformen anledning alldeles skulle saknas att taga under allvarligt övervägande även spørsmålet om en utökning av seminarietkursen från två- till treårig, så kan överstyrelsen å andra sidan nu lika litet som tidigare bortse ifrån, att frågan även har andra sidor, vilka, då det gäller ett genomförande av den i och för sig önskvärda reformen, kunna väcka betänksamhet. Det gäller framför allt den ekonomiska synpunkten. Uppenbart torde vara, att den föreslagna reformen skulle förorsaka betydande engångskostnader och ökade driftkostnader samt dessutom i sinom tid draga med sig avsevärt ökade utgifter för avlöning åt småskoleseminariernas lärare och åt småskolans lärarkår. Med hänsyn härtill och till de rådande statsfinansiella förhållandena fann överstyrelsen det vid tidpunkten för sin år 1928 avlämnade utredning i ärendet utsiktslöst att omedelbart yrka på en förlängning av utbildningstiden vid småskoleseminarierna. Under den tid, som sedan dess förflutit, hava de statsfinansiella förhållandena icke undergått någon förbättring utan snarare försämrats. Det måste då givetvis tagas under övervägande, huruvida behovet av seminarietkursens förlängning kan anses så trängande, att reformen måste genomföras just nu. Då överstyrelsen icke dristar driva den meningen, har överstyrelsen icke ansett sig böra frångå den ståndpunkt, som överstyrelsen tidigare intagit i denna fråga.

Reservationsvis hava två ledamöter av skolöverstyrelsen, nämligen undervisningsråden Bruce och Nylund, yrkat tillstyrkande av den treåriga utbildningens genomförande nu i samband med förstatligandet. Undervisningsrådet Björck har i särskilt yttrande framhållit, att han biträtt vad överstyrelsen anfört beträffande betydelsen av allmänbildningssynpunktens vederbörliga tillgodoseende i småskoleseminariernas arbete men eljest funnit, att de sakkunniga på goda skäl ställt sig avvisande mot en förlängning av lärokursen.

Statskontoret har i sitt utlåtande den 9 februari 1931 fäst uppmärksamheten på de ganska väsentliga merkostnader för statsverket, som skulle uppstå, där est undervisningen vid det övervägande antalet småskoleseminarier gjordes treårig. Kostnadsfrågan torde nämligen vid detta spørsmåls avgörande få tillmätas stor betydelse. På grund härav har statskontoret anslutit sig till den av pluraliteten inom skolöverstyrelsen uttalade meningen rörande lärokursens längd.

I sin förut omnämnda skrivelse den 20 februari 1931 har centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraiförening hemställt, att utbildningstiden vid småskoleseminarierna måtte utsträckas till tre år.

För egen del har departementschefen anfört:

»I nu gällande stadga för de av landsting eller stad, som ej i landsting deltaga, inrättade småskoleseminarierna heter det i fråga om lärokursens längd, att den skall vara tvåårig, där ej Kungl. Maj:t i särskilda fall annorlunda föreskrivit. Samtliga småskoleseminarier av detta slag hava alltsedan den senaste seminariereformens ikraftträdande från och med år 1920 haft tvåårig lärokurs. Detsamma gäller ock statens småskoleseminarium i Hagaström, medan statens övriga småskoleseminarier i Haparanda, Murjek och Lycksele av

skäl, som jag icke finner anledning att närmare redogöra för, organiserats med treårig lärokurs.

Frågan om lärokursens utsträckning till treårig har under utredningen angående statens övertagande av småskollärarytbildningen aktualiserats genom framställningar i sådant syfte från dels småskoleseminariernas lärarförening, dels Sveriges allmänna folkskolläraryörening och Sveriges småskolläraryörening. Av den härövan anförda historiken framgår närmare, hur frågan utvecklats sig, och hur meningarna för och emot den ifrågasatta reformen brutit sig mot varandra. Skolöverstyrelsen har för sin del gjort det uttalandet, att den med hänsyn till de krav, som vår tid ställer på småskolans lärare, funnit så starka skäl vara anförda för en förbättring av småskollärarytbildningen, att överstyrelsen, om denna synpunkt kunde ensamt vara bestämmande, ej skulle tveka att tillstyrka bifall till de gjorda yrkandena om utbildningstidens vid småskoleseminarierna utsträckning till tre år. Majoriteten av de seminarie-sakkunniga hava däremot icke känt sig övertygade om behövligheten av reformen och avstyrka densamma redan av denna anledning. Ett stöd för sin uppfattning hava de sakkunniga kunnat hämta av den omständigheten, att, enligt vad som framginge av inkomna yttranden rörande detta spörsmål, såväl hos domkapitlen och folkskolinspektörerna som ock hos småskoleseminariernas lärarkollegier och styrelser rått stor meningsskiljaktighet rörande behovet av treårig utbildning.

Det förefaller mig, som om goda skäl blivit anförda för en treårig utbildningskurs vid småskoleseminarierna. För att förvärva den allmänbildning och undervisningsskicklighet samt den barnpsykologiska insikt och bedömningsförmåga, som kräves för ett fullgott utövande av småskollärarynnans uppgift, torde enligt min uppfattning flertalet elever vara bäst betjänta med en seminarietid av tre år. Spörsmålet om en utsträckning av lärotiden har emellertid, som både de sakkunniga och skolöverstyrelsen framhållit, ännu en sida, nämligen den ekonomiska. Man måste i sådant avseende beakta de dyrare utbildningskostnaderna för seminarieeleverna men även de ökade kostnaderna för statsverket, som skulle följa med den treåriga utbildningen, dels engångskostnader på grund av ökat behov av lokaler, inventarier och annan utrustning för den utvidgade seminarieverksamheten, dels ock årliga merkostnader för samma verksamhet. En sammanställning av de av byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen i skrivelse den 12 oktober 1928 beräknade merkostnaderna för treårig lärokurs i vad dessa kostnader avse erforderliga byggnadsarbeten, komplettering av lös egendom och materiel m. m., visar en summa av 493,350 kronor. I skrivelse av den 23 juni 1927 har skolöverstyrelsen beräknat de årliga merkostnaderna för treårig lärokurs till 253,024 kronor. Beräkningarna gälla det av skolöverstyrelsen överhuvud framlagda förslaget till seminarieorganisation samt de landstingsseminarier, som enligt detta förslag skulle förstatligas, sålunda icke seminariet i Hagaström.

Under nuvarande statsfinansiella läge synes det mig icke böra ifrågasättas, att Kungl. Maj:t skulle av riksdagen begära de avsevärda belopp, som lärokursens utsträckning till tre år skulle kräva såsom merkostnad utöver de an-

slag, som statens övertagande av småskollärarytbildningen under alla förhållanden kommer att göra oundgängliga enligt de sakkunnigas härom lämnade utredning.

Då jag sålunda förordar, att även de nya statsseminarierna böra organiseras med tvåårig lärokurs, vill jag ansluta mig till de sakkunnigas förslag, att ingen ändring sker i organisationen av de nuvarande statsseminarierna med treårig lärokurs.»

Frågan om lärarbehovet vid småskolor och mindre folkskolor har behandlats i kap. III i propositionen.

Å sid. 46—48 i sitt betänkande hava 1929 års seminariesakkunniga lämnat en översikt över småskollärartjänsternas utveckling under åren 1923—1930, grundad i huvudsak på de uppgifter, som folkskolinspektörerna varje år inlämna till skolöverstyrelsen angående lärarförhållandena den 1 november vid den egentliga folkskolan, småskolan och den mindre folkskolan.

Följande tabell ger en överblick av utvecklingen i ökning och minskning beträffande hela antalet småskole-, mindre folkskole- och biträdande lärartjänster. Såsom synes, utgör den totala ökningen i antalet dylika tjänster 109 eller i medeltal 15.6 per år.

Tabell 3.

Å r	Småskoletjänster		Mindre folkskole-tjänster	Biträdande lärartjänster	Totals antalet
	Ordinarie	Extra ordinarie			
1924	+ 145	+ 23	- 20	- 28	+ 120
1925	+ 11	+ 11	- 32	- 23	- 33
1926	+ 58	+ 22	- 47	- 88	- 55
1927	- 61	+ 189	- 59	- 70	- 1
1928	+ 161	+ 155	- 84	- 45	+ 187
1929	+ 55	+ 31	- 63	- 64	- 41
1930	+ 62	- 36	- 65	- 29	- 68
Summa	+ 431	+ 395	- 370	- 347	+ 109

Det antal småskollärarinnor, som under den nu avhandlade perioden utexaminerats, framgår av efterföljande tabell.

Tabell 4.

Å r	Antal	Å r	Antal
1923	790	1927	502
1924	677	1928	375
1925	726	1929	314
1926	550	1930	298

Vissa av de sakkunniga verkställda utredningar rörande de under senare år utexaminerades anställningsförhållanden giva vid handen, att det dröjer rätt länge, innan de utexaminerade nå en anställning, som kan sägas vara betryggande. Ännu efter 3 år ha av 433 under 1927 utexaminerade endast 183 nått en fastare anställning, 157 gå som vikarier för längre eller kortare tid, och 82 sakna varje anställning.

Då skolöverstyrelsen i sin meromnämnda utredning gick att beräkna det framtida lärarbehovet, önskade den lära känna dels den sannolika storleken av den lärarstock, som skulle rekryteras, dels den sannolika avgångsfrekvensen inom lärarkåren. För det förra ändamålet infordrades uppgifter från rikets samtliga skoldistrikt om antalet födda barn under tiden 1913—1925, de inom varje skoldistrikt och skolområde befintliga skolformerna m. m., varefter statens folkskolinspektörer fingo i uppdrag att på grundvalen av det sålunda från skoldistriktet inkomna materialet samt av den kännedom, som inspektörerna ägde om förhållanden inom sina respektive inspektionsområden, till skolöverstyrelsen inkomma med uppgifter om det för varje skoldistrikt beräknade erforderliga antalet ordinarie och extra ordinarie lärarbefattningar vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärarbefattningar vid folkskolor vid slutet av vårterminen under vart och ett av åren 1927—1933. Vid denna beräkning skulle hänsyn tagas dels till ytterligare erforderliga skolförbättringar, dels ock till barnantalet, i den mån detta kunde förmodas föranleda ökning eller minskning i antalet lärartjänster av ifrågavarande art.

En av skolöverstyrelsen år 1927 verkställd approximativ beräkning, för vilken överstyrelsen redogjort i skrivelse den 23 juni 1927 och som grundades på sannolikheten av ett visst årsbehov av småskollärarinnor i relation till antalet befintliga lärartjänster år för år, resulterade i ett årsbehov av i medeltal 472. I en bilaga till skolöverstyrelsens skrivelse föreligger emellertid en undersökning, som kommit till annat resultat. Med utgångspunkt från å ena sidan det av folkskolinspektörerna beräknade antalet lärartjänster och å andra sidan de uppgifter angående läraravgången under de senaste åren som lämnats från skolråds- och skolstyrelseordförandena samt med ledning av vissa antaganden har byråchefen E. Göransson gjort en beräkning av den sannolika avgångsfrekvensen inom småskollärarkåren under 1927—1933. Årsbehovet i medeltal enligt denna beräkning utgör endast 323.

Skolöverstyrelsen anförde härom bland annat:

Ehuru några bestämda siffror icke kunde anföras såsom mätare av erforderlig utexamination utöver de behov, som erfordrades för fyllande av på grund av lärares avgång från tjänsten uppkommande vakanser, ansåg sig överstyrelsen dock med tämligen stor säkerhet kunna säga, att den årliga examinationen normalt icke borde väsentligt understiga 400.

Överstyrelsen stannade emellertid vid att föreslå en seminarieorganisation, som skulle resultera i en årlig utexamination av 372.

På sätt som närmare framgår av redogörelsen å sid. 53—58 i betänkandet hava de sakkunniga med biträde av byråchefen Göransson verkställt nya beräkningar angående seminariebehovet.

I fråga om den sannolika utvecklingen och det framtida lärarbehovet utveckla de sakkunniga å sid. 58—67 i betänkandet närmare sina synpunkter. Undersökningen sammanfattas sålunda:

Den korta undersökningsperiod med dess begränsade material, som de sakkunniga haft att bygga på och som är den enda, som står till buds med rent praktiska erfarenheter, kan ur anställningssynpunkt icke betraktas som en normal eller genomsnittsperiod. Om man fräntager året 1926, har den allt för starkt legat under påverkan av de exceptionella förhållanden, som 1920—1921 års höga födelsetal förde med sig. Under sitt sysslande med dessa ting ha de sakkunniga likväl kommit till den uppfattningen att de erfarenheter, som vunnits, i det stora hela bekräfta sannolikheten hos de matematiska beräkningarna. Dessa leda, såsom synes framgå av byråchefen Göranssons kommentar, till ett siffertal, som ligger åtskilligt under det slutligen valda, men då de sakkunniga i ett annat utlåtande ha för avsikt att föreslå anordnande av särskilda utbildningskurser för småskollärarinnor i och för vinnande av kompetens till lärarbefattning vid egentlig folkskola och då en sådan anordning nödvändiggör en utökning av småskolläraryrkesproduktionen för att kompensera avgången till folkskolan, anse de emellertid, att det årliga rekryteringsbehovet ändå kommer att hålla sig i närheten av talet 400 — möjligen ett eller annat tiotal under.

En av de sakkunniga, lantbrukaren Gunnar Persson, har reservationsvis anfört en avvikande mening beträffande lärarbehovet.

Med ledning av byråchefen Göranssons utredning kommer reservanten fram till en sannolik behovssiffra av 340 å 344. Då emellertid de sakkunniga i ett senare betänkande föreslå en tvåårig seminariekurs för utbildande av småskollärarinnor till lärarinnor för folkskolan, bör rekryteringstalet höjas med en siffra, motsvarande avgången till denna utbildning eller med 28. Det på detta sätt beräknade behovet skulle då slutligen bli 370. Även med tanke på behovet av erforderliga reserver, särskilt i Norrland, borde man i varje fall icke utexaminera flera än 392 lärarinnor årligen.

Angående lärarbehovet yttrar skolöverstyrelsen i sitt över de sakkunnigas förslag avgivna utlåtande:

Överstyrelsen har givetvis på den korta tid, som stått överstyrelsen till buds, icke kunnat mera ingående granska de av de sakkunniga framlagda vidlyftiga utredningarna eller bilda sig ett säkert omdöme rörande hållbarheten av grundvalen för det resultat, till vilket de sakkunniga kommit. Överstyrelsen hyser emellertid, med hänsyn till den riktning som utvecklingen på folkskolans område tagit under de senaste åren, i likhet med reservanten Persson den uppfattningen, att de sakkunniga räknat med ett för stort rekryteringsbehov. Det är sannolikt, att även det av överstyrelsen tidigare beräknade småskolläraryrkesbehovet måste anses för högt. Även under den bestämda förutsättningen, att ett antal småskolläraryrkes, motsvarande en examensklass, årligen kommer att utbildas till folkskolläraryrkes, vill överstyrelsen hålla före, att man sannolikt icke bör räkna med ett högre examinationstal än det av reservanten förordade, nämligen 370, vilket motsvarar 15 examensavdelningar med 25 elever i varje klassavdelning, eller 13 avdelningar, därest man nödgades räkna med i regeln 28 i klassen.

Det nu sagda gäller en seminarieorganisation avpassad efter normala förhållanden och under förutsättning, att det årliga läraryrkesbehovet skulle tillgodoses uteslutande ur den jämsides löpande produktionen. För närvarande finnes, såsom närmare framgår av de sakkunnigas utredning, ett betydande

överskott av småskolläraryrinnor. I syfte att minska den stora arbetslösheten inom kåren har antalet utexaminerade under de senare åren kraftigt nedbragts. År 1929 utexaminerades 314, år 1930 298 och för åren 1931 och 1932 beräknas antalen 286 och 334. Även under de närmaste åren framåt gäller det att begränsa examinationen för att snarast möjligt uppnå ett lämpligt förhållande mellan tillgång och efterfrågan. Detta kan ske dels genom att snarast nedlägga överflödiga landstingsseminarier, dels genom att under några år framåt i erforderlig mån hålla klassnummerären nere.

Departementschefen har i denna fråga anfört:

»De av skolöverstyrelsen tidigare och av de seminariesakkunniga nu framlagda utredningarna giva ett starkt intryck av de vanskligheter, som äro förenade med beräkningar för att finna det verkliga lärarbehov, som bör läggas till grund för en någorlunda konstant seminarieorganisation, avsedd för en längre tid framåt. De varierande nativitetsförhållandena, vilka relativt snabbt inverka på lärjungefrekvensen i småskolan, det allmänna folkskoleväsendets fortgående omdaning särskilt i riktning mot mindre folkskolors förändring till egentliga folkskolor och biträdande lärartjänsters utbytande mot folkskollärartjänster, läroverksreformens verkningar på småskolestadiet, det allt mer framträdande behovet av indragning av skolor med för litet barnantal, den varierande avgångsfrekvensen inom småskollärarkåren, det befintliga överskottet av småskolläraryrinnor — detta allt är faktorer som särskilt för närvarande och för den närmaste framtiden, vilken i mycket kommer att bära prägeln av en övergångstid, måste försvåra försöken till exakta beräkningar av lärarbehovet. De sakkunniga inbördes hava också på denna punkt kommit till olika resultat, och skolöverstyrelsen har uttalat den meningen, att de sakkunniga sannolikt kalkylerat med ett för stort lärarbehov. Jag vill emellertid påpeka, att skillnaden i uppfattning dock icke är så avsevärd. Det rör sig i sina konsekvenser om ett eller annat seminarium mer eller mindre. Denna skillnad är därför icke av natur att behöva påverka statsmakterna vid deras behandling av den principiella sidan av frågan om småskoleseminariernas övertagande av staten.

Då emellertid för närvarande ett betydande överskott av småskolläraryrinnor föreligger, synes det i hög grad önskvärt, att möjlighet beredes Kungl. Maj:t att för budgetåret 1931/1932 inverka reglerande på nyintagningen av elever vid de nu befintliga landstingsseminarierna. I detta syfte torde böra inhämtas riksdagens medgivande därtill, att Kungl. Maj:t må i de fall, då Kungl. Maj:t finner omständigheterna sådant påkalla, sådana villkor för utgående av statsbidrag till småskoleseminarier för budgetåret 1931/1932 stadga, att nyintagning av elever till första klassen icke må äga rum under läsåret 1931/1932.»

Härefter har i kap. IV i propositionen behandlats frågan om elevantalet i seminarieklasserna.

De sakkunniga inleda sin framställning angående frågan om seminariebehovet (betänkandet sid. 67) med en utredning om det antal elever, som bör fastställas såsom maximum i varje seminarieklass. Denna fråga är också grundläggande för beräkningen av behövt antal seminarier.

Den nu gällande undervisningsplanen för småskoleseminarierna utgår ifrån ett elevantal av 28—30 i vardera seminarieklassen. I sin utredning den 23 juni 1927 har skolöverstyrelsen emellertid tänkt sig, att elevantalet normalt skulle bestämmas till 24 i varje klass, och grundat sin beräkning av seminariebehovet på detta tal. Beträffande de tre nordligaste seminarierna säges dock, att rent sakliga skäl tala för att seminarieklasserna vid dessa läroanstalter lämpligen böra omfatta endast 20 elever. Vilka dessa skäl äro, har överstyrelsen icke framhållit, och icke heller har någon motivering lämnats till talet 24 såsom det normala elevantalet vid de övriga seminarierna.

I sin plan den 26 januari 1926 för inskränkningar och begränsningar i fråga om folkskolläroproduktions har emellertid överstyrelsen — som en begränsningsåtgärd av mera bestående karaktär — funnit sig böra räkna med 25 elever i varje klassavdelning i folkskoleseminarierna i stället för det enligt gällande seminariestadga stipulerade talet 30 såsom högsta tillåtna elevantalet i varje klass och har därvid lämnat en närmare motivering för detta reducerade elevantal.

Överstyrelsen framhåller, att med hänsyn till nödig marginal för kvarsittning stadgans bestämmelser inneburet, att ett antal av högst 28 elever normalt bort intagas i varje klassavdelning, enär det endast under denna förutsättning kunde undgås, att det givna maximitalet överskredes. »Emellertid», säger överstyrelsen vidare, »låter det sig icke fördöljas, såsom överstyrelsen i sin skrivelse den 17 december 1924 anförde, att sagda antal, vilket på sin tid fastställdes med tanke på det rådande stora behovet av ökad tillgång på lärarkrafter, redan med hänsyn till den teoretiska undervisningen håller sig i överkanten av det önskvärda, om man vill eftersträva den individualisering, som studiearbetets karaktär gör så betydelsefull. Och alldeles bestämt anser sig överstyrelsen böra hävda, att ur synpunkten av den praktiska utbildningen detta antal är för högt. Eleverna erhålla alltför ringa erfarenhet som lärare, trots att övningsskolorna äro över hövan belastade med elevlektioner.» Under då löpande läsår hade man funnit sig böra tillämpa ett lägre antal, nämligen 25 såväl i studentklasserna som i första klassens avdelningar, och vid de samråd i nämnda angelägenhet, som ägt rum med åtskilliga seminarierektorer, hade det med styrka betonats, att det för seminarierna vore ytterligt betydelsefullt att för möjliggörande av en ur olika synpunkter effektivare och grundligare utbildning i fortsättningen få bibehålla den förmån, som en begränsning av avdelningarnas storlek till 25 innebure. Som ett ytterligare stöd kunde överstyrelsen åberopa den ståndpunkt, som 1918 års skolkommision intagit till frågan om lärjungeantalet i gymnasiet ringar, vilket kommissionen föreslagit till att för framtiden utgöra 25 mot dåvarande 30; vad som därvid ansetts såsom för gymnasiet betydelsefullt, hade förvisso i lika eller i än högre grad sin tillämpning på lärarutbildningsanstalterna.

I proposition till 1929 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t en definitiv inskränkning av folkskoleseminariernas antal. När det gällde frågan, i vilken utsträckning en dylik beskärning skulle äga rum, hade departementschefen avslutit sig till skolöverstyrelsens synpunkter och således vid sina beräkningar

utgått ifrån att elevantalet per klass skulle normalt utgöra 25. Denna uppfattning ansåg riksdagen sig icke kunna dela. I riksdagens skrivelse heter det, att »riksdagen kan för sin del icke finna tillräckliga skäl vara anförda för en sänkning av klassnumreren från nuvarande 30 så långt som till 25. Någon minskning i elevantalet kan dock vara befogad, särskilt med hänsyn till de praktiska undervisningsövningarna, och riksdagen anser, att man lämpligen kan räkna med ett elevantal av omkring 28 per klass.»

Vid ärendets behandling i kamrarna uttalades dock från ett par håll starka betänkligheter mot att icke godtaga den inskränkning i elevantalet, som av Kungl. Maj:t föreslagits. Naturligtvis ginge det att ha 28 lärjungar i en klass, då de endast sysslade med teoretiska ämnen, men när det gällde den praktiska lärarutbildningen, vore det önskvärt att hålla ett lägre elevantal. Ty ju mer man minskade det totala lärjungetalet, ju flera lektioner finge varje elev, och ju flera lektioner han finge hålla, desto bättre lärare måste han förutsättas kunna bliva.

Den meningsbrytning beträffande antalet elever per klass, som här ovan relaterats, gällde — såsom framgått — folkskoleseminarierna, och så som frågorna lågo till vid 1929 års riksdag, kom ingenting att yttras rörande småskoleseminarierna. De framförda synpunkterna torde dock ha enahanda betydelse i ena fallet som i det andra.

De sakkunniga anföra i förevarande avseende beträffande småskoleseminarierna:

Mot det av riksdagen förordade klasstalet 28 har ingen allvarligare anmärkning gjorts, så snart det gäller den teoretiska undervisningen. Även skolöverstyrelsen synes trevande på den punkten. Och detta är förklarligt nog. Elevantalet måste ju alltid röra sig kring en tämligen hög siffra. Och för den individualisering av undervisningen, som det under sådana omständigheter kan vara tal om, spelar det en ytterst ringa roll, om två eller tre elever mer eller mindre deltaga i de teoretiska lektionerna.

Annorlunda ställer sig saken, när det gäller den praktiska utbildningen. På den punkten äro anmärkningarna flera och förefalla tyngre. Det är naturligtvis riktigt, när det säges, att ju färre elever, ju flera lektioner i övningsskolan, och skolöverstyrelsens påpekan i sin ovannämnda plan, att eleverna vid ett antal av 28—30 erhålla alltför ringa erfarenhet såsom lärare, bör säkerligen tagas under övervägande.

För att vinna närmare kännedom om hur nu sagda förhållande te sig i fråga om småskoleseminarierna, ha de sakkunniga låtit verkställa en undersökning av den praktiska utbildningen vid nämnda läroanstalter. Resultatet härav refereras å sid. 69—72 i betänkandet.

De sakkunniga summera resultatet av sin undersökning på följande sätt:

De sakkunniga hålla före, att de pedagogiska kraven icke, som man velat göra gällande, med nödvändighet utdöma det av riksdagen förordade klasstalet 28. Genom en mera tidsvinnande anordning av arbetet i övningsskolan uppnår man icke endast vad som skulle uppnås genom att sänka elevantalet till 24; man vinner mera. Det ligger en anmärkning nära till hands, nämligen den, att genom en dylik anordning och genom att samtidigt sänka elevantalet

skulle man vinna ändå mera. Den anmärkningen är riktig. Men elevantalet är icke en isolerad pedagogisk fråga. Det vore säkerligen av värde att icke behöva räkna med flera än 15—20 elever i en klass. Att skolöverstyrelsen icke går den vägen, sammanhänger med överväganden, som icke äro pedagogiska. Det är av enahanda skäl, som de sakkunniga stannat för talet 28; den föreslagna sänkningen betyder nämligen, att staten skulle behöva vidmakthålla ytterligare ett par småskoleseminarier.

Mot de sakkunnigas uppfattning i denna fråga har undervisningsrådet Almqvists uttalande avvikande mening.

I sin å sid. 144—147 i betänkandet återgivna reservation på denna punkt framhåller Almqvist, att det särskilt med hänsyn till de praktiska övningarnas ändamålsenliga bedrivande och effektivitet samt därtill, att övningsskolan icke alltför starkt belastas med elevlektioner, är nödvändigt, att det för varje seminarieklass bestämda elevantalet icke är för stort. Vid såväl folk- som småskoleseminarier skulle ett antal av 28 elever per klass utan tvivel inverka hämmande på det individuella arbetssättet, medföra ett försvårande i vissa avseenden av den praktiska utbildningen samt leda till en alltför stark belastning eller utvidgning av övningsskolorna.

Reservanten anser för sin del ett elevantal av 24 per klass vara det lämpligaste. Emellertid torde även ett antal av 25, som skolöverstyrelsen ansett vara det normala, kunna mottagas utan att större svårigheter därigenom skulle uppkomma. Så stor elasticitet torde nämligen kunna beräknas vara förefintlig, att en grupp med 5 elever kan beredas tillfälle till så många lektioner, att varje elev i gruppen får hålla en lektion.

Elevantalet per klass i folkskole- och småskoleseminarium bör alltså enligt reservantens mening bestämmas till högst 25.

I sitt utlåtande över de sakkunnigas betänkande anför skolöverstyrelsen i fråga om elevantalet vid småskoleseminarierna bland annat följande:

Överstyrelsen har i sina tidigare utredningar på anförda skäl räknat med ett antal av 24 elever i varje klass i småskoleseminarium, dock endast 20 i seminarierna i Haparanda, Murjek och Lycksele samt med 25 elever per klass vid folkskoleseminarium. Det torde emellertid icke finnas anledning att i regel räkna med en annan storlek av klasserna vid statens småskoleseminarier än vid folkskoleseminarierna. De sakkunniga, som upptagit denna fråga till mera ingående behandling i samband med utredningen om småskoleseminarierna, hava föreslagit, att elevantalet i varje klassavdelning bör bestämmas till högst 28, dock vad småskoleseminarierna beträffar att elevantalet vid seminariet i Murjek skulle begränsas till 20. Dock har en reservant bland de sakkunniga hävdadt den av överstyrelsen tidigare intagna ståndpunkten, att maximiantalet bör begränsas till 25.

Med den erfarenhet överstyrelsen förvärvat rörande klassnumerärens inflytande på undervisningsresultatet, främst den praktiska lärarutbildningen, men jämväl med hänsyn till undervisningen i olika läro- och övningsämnen samt den synnerliga betydelsen av att övningsskolan icke alltför starkt belastas med övningslektioner, kan överstyrelsen icke frånträda sin tidigare ståndpunkt i nu berörda avseende.

Överstyrelsen har, trots att goda skäl kunnat anföras för behovet av en förlängning av seminariekursen till treårig, likväl avstått ifrån att för det närvarande föreslå en sådan reform. Men då ligger det i sakens natur att överstyrelsen icke kan vara med om att på samma gång förorda åtgärder, som en-

ligt överstyrelsens bestämda övertygelse skulle vara ägnade att i viktiga hänseenden bereda lärarutbildningen mindre gynnsamma betingelser än hittills.

Med det nu anförda har överstyrelsen givetvis icke velat ställa sig avvisande mot av de sakkunniga framförda önskemål, i vad de i allmänhet avse en omläggning i möjligaste mån av kurser och arbetsmetoder vid småskoleseminarierna i syfte att mindre väsentliga ting få vika för mera väsentliga. Tillfälle att beakta sådana synpunkter kommer att givas då efter statens övertagande av småskollärarutbildningen frågan om en ny stadga och en reviderad undervisningsplan för småskoleseminarierna blir aktuell.

Statskontoret har i sitt utlåtande över de sakkunnigas betänkande anført, att jämväl i frågan om elevantalet i varje klassavdelning en icke ringa hänsyn bör tagas till kostnaderna, då nämligen åtskilliga begränsningar i utgifterna syntes vara möjliga, därest antalet bestämdes till 28 elever per klassavdelning.

Departementschefen har i denna fråga anført:

»Det uttalande med förordande av ett maximiantal elever av 28 i varje klassavdelning, som gjordes av 1929 års riksdag, gällde folkskoleseminarierna. Majoriteten av de sakkunniga hava nu hävdad den meningen, att även vid småskoleseminarierna maximiantalet elever bör bestämmas till 28 per klassavdelning. Skolöverstyrelsen, som framhåller att det icke torde finnas anledning att i regel räkna med en annan storlek av klasserna vid statens småskoleseminarier än vid folkskoleseminarierna, har nu liksom tidigare starkt gått in för den meningen, att av pedagogiska skäl klassnumerären icke bör vid vare sig folkskole- eller småskoleseminarium sättas högre än 25.

Då jag av statsfinansiella skäl icke kunnat föreslå en treårig utbildningstid vid seminarierna, har jag ansett mig böra stanna vid att i fråga om klassavdelningarnas storlek följa reservanten bland de sakkunniga och skolöverstyrelsen. Tydligt är att lärotidens knapphet i viss mån kan kompenseras genom den intensivare undervisning, som följer med smärre klasser. Särskilt är att märka, att den praktiska lärarutbildningen blir bättre ju mindre seminarieklasserna äro, enär övningsskolan, som vid småskoleseminarierna i regel omfattar barn på småskolestadiet, icke får överbelastas med elevlektioner och enär, i följd därav, ett större antal övningslektioner kommer på varje seminarielev ju mindre seminarieklassen är. I likhet med seminarierna själva och de pedagogiskt ansvariga myndigheterna måste jag reagera inför det svårighetsmoment, som stora seminarieklasser onekligen utgöra, när det gäller att i önskvärd omfattning tillgodose de praktiska övningarna.

Jag anser alltså, att man lämpligen bör beträffande de småskoleseminarier, om vilka nu är fråga, räkna med ett elevantal av omkring 25 per klass. Då emellertid ännu några år framåt ett större eller mindre överskott av småskollärarinnor torde vara att emotse, synes det mig böra ligga i Kungl. Maj:ts hand att tills vidare under övergångsåren med hänsyn till förevarande förhållanden bestämma det antal elever, som vid de olika seminarierna bör intagas. En dylik av praktiska skäl betingad anordning torde bliva nödvändig, till dess den nya seminarieorganisationen hunnit vinna erforderlig stadga.»

Frågan om elevantalet i seminarieklasserna har behandlats i motionerna I: 260 och II: 246; och har därvid i motionen I: 260 anförts huvudsakligen följande:

Den som läser den kungl. propositionen utan att läsa de sakkunnigas betänkande får inte mycken föreställning om hur frågan ligger och vad det egentligen är, som de sakkunniga ha föreslagit. De sakkunniga ha annars låtit verkställa en ingående undersökning av den praktiska utbildningen vid våra småskoleseminarier. Enligt denna, som föreligger i en särskild bilaga, skulle — därest den nuvarande undervisningsplanen följdes — med 24 elever per klass antalet undervisningsövningar per elev höjas i genomsnitt från 2.4 till 3 i första klassen och från 12 till 15 i andra klassen. Sammanlagt skulle alltså varje elev kunna få omkring 4 undervisningsövningar mera, än om klassen omfattade 30 elever. Övningsskolans belastning med elevlektioner skulle därjämte i någon mån minskas. Det föreföll de sakkunniga, som om denna vinst för den praktiska utbildningen vore väl ringa under en seminarievistelse på två år, och de sökte därför att på en annan väg vinna ett bättre resultat. Det heter i de sakkunnigas betänkande:

»Såsom framgår av Bil. 4 är vid undervisningsövningarna varje seminarieklass i regel uppdelad i två grupper, och då båda grupperna samtidigt ha undervisningsövningar, är övningsskolan uppdelad på tvenne undervisningsavdelningar. Med klasser på 24—30 elever blir således antalet elever i varje grupp 12—15. Av dessa är det vid halvtimmaslektioner två elever, vid heltimmaslektioner blott en, som får undervisa, medan de övriga endast åhöra undervisningen. Enligt de sakkunnigas åsikt skulle den praktiska undervisningen bli mera effektiv, om elevernas självverksamhet finge större utrymme. Detta kan åstadkommas genom en uppdelning i flera grupper med ett färre antal elever i varje grupp. Om sålunda varje klass uppdelas i tre grupper, reduceras — med klasser på 24—30 elever — elevantalet i varje grupp till 8—10. En dylik anordning ställer emellertid större krav på övningsskolan, än vad som är förhållandet vid en uppdelning i två grupper.»

De sakkunniga ansågo därför, att vid varje seminarium övningsskolan borde bestå av minst två avdelningar och att varje avdelning normalt borde ha ett elevantal av mellan 20—24 barn. Eftersom tre grupper skulle undervisa samtidigt, måste endera undervisningsavdelningen kunna uppdelas i tvenne hälfter, och det vore därvid av värde, att barnantalet inte understige 10 i den delade övningsskoleavdelningen. Det heter vidare i betänkandet:

»De sakkunniga tänka sig således, att småskoleseminarierna, med undantag för de treklassiga statsseminarierna i Haparanda, Murjek och Lycksele, böra omfatta två seminarieklasser och att elevantalet vid samtliga småskoleseminarier i riket bör normalt utgöra 28 per klass. Den praktiska utbildningen tänka de sig vidare anordnad så, att första klassens undervisningsövningar komme att omfatta 25 veckor, därav 7 under slutet av höstterminen och 18 under vårterminen. Som av Bil. 4 framgår, har vid ett flertal seminarier en del av höstterminen använts till gruppövningar för första klassens elever. Under en tid av 10 veckor torde eleverna kunna hinna att inhämta nödiga pedagogiska och metodiska kunskaper samt genom auskultationer och annorledes vinna tillräcklig förberedelse för att själva kunna börja med undervisningen. Övningarna skulle omfatta en timma i veckan och bestå av halvtimmaslektioner, så att en lektion på 45 minuter uppdelas på tvenne elever. Klassen skulle dessutom, som förut antytts, uppdelas i tre grupper, vilka samtidigt skulle ha gruppövningar. Genom dessa anordningar skulle sex undervisningsövningar kunna er-

hållas per vecka och 150 per läsår, och antalet undervisningsövningar per elev skulle komma att utgöra 53.

Andra klassens gruppövningar skulle omfatta en tid av 35 veckor. Läsåret beräknas nämligen omfatta seminariestadgans maximum av 39 veckor, från vilka omkring två bortgå för varje termin (se Bil. 4). Undervisningsövningarna skulle omfatta fem timmar i veckan och uteslutande bestå av heltimmaslektioner. Klassen skulle jämväl här uppdelas i tre grupper, vilka samtidigt skulle ha gruppövningar. Genom nämnda anordningar skulle 15 undervisningsövningar erhållas per vecka och 525 pr läsår och antalet undervisningsövningar per elev skulle ökas till 19.

Övningsskolans belastning med elevernas undervisningsövningar enligt nu gällande undervisningsplan utgör 10 veckotimmar under höstterminen och 12 under vårterminen. Fördelad på 2 undervisningsavdelningar utgör således nämnda belastning 5 veckotimmar under höstterminen och 6 under vårterminen. Enligt den ovan föreslagna anordningen skulle belastningen utgöra 15 veckotimmar under höstterminens första 10 veckor samt 18 under de 7 sista såväl som under hela vårterminen. Nämnda belastning fördelas emellertid här på 3 undervisningsavdelningar, varför den utgör 5 veckotimmar under höstterminens första 10 veckor och 6 veckotimmar under den återstående delen av läsåret. Med nu nämnda anordning ökas således belastningen på övningsskolan under en tid av 7 veckor med 1 veckotimma per undervisningsavdelning. Denna ökning torde dock mer än väl försvaras av de fördelar, som vinnas av eleverna i praktisk utbildning. I stället för de omkring 14 lektionsmöjligheter, som enligt gällande undervisningsplan erhållas, skulle varje elev få 24. Ur kvalitetssynpunkt förlora lektionerna intet i värde. Samtliga undervisningsövningar i andra klassen komma att utgöra heltimmaslektioner, och alla kunna försiggå i skola av b-form, om vederbörande rektor så finner lämpligt.

Beträffande heldagsbesöken och serieövningarna ha de sakkunniga intet att erinra i fråga om undervisningsplanens bestämmelser. Ett antal av 28 elever kommer att något öka belastningen på övningsskolan i jämförelse med ett antal av 24, men denna ökning blir dock ganska ringa. Den utgör omkring 1 veckotimma, därest varje elev under en hel dag får full tjänstgöring i övningsskolan och dessutom erhåller 2 serieövningar à 3 timmar; skulle även härvidlag övningsskolan delas upp på 3 undervisningsavdelningar, kommer den genomsnittliga ökningen att utgöra 15 minuter per vecka.»

Mot bakgrunden av vad de sakkunniga sålunda föreslagit, ter sig skolöverstyrelsens utlåtande i viss mån oförståeligt. Det är till att börja med inte så lätt att förstå, varifrån överstyrelsen hämtat den uppfattningen, att de sakkunnigas majoritet vill söka att utöka seminarieläroverens lektionsmöjligheter genom en reform av undervisningsplanen i syfte att ombilda småskoleseminarierna i den riktningen, att seminariets allmänbildande uppgift komme att beskäras och den praktiska utbildningen stärkas. Det finns ingenstades i de sakkunnigas betänkande ens en rad om någonting dylikt. Men även inför sådana delar av överstyrelsens utlåtande, som inte äro byggda på missförstånd, står man frågande. »Det synes emellertid tvivelaktigt», säger överstyrelsen, »om den plan för de praktiska undervisningsövningarnas väsentliga utökning, som de sakkunniga framlagt, utan synnerliga olägenheter låter sig genomföras. Redan hinder av praktisk art torde i åtskilliga fall möta med hänsyn till den föreslagna långt gående gruppuppdelningen både av seminarieläroverens och av övningsskolklasserna och dessa gruppers samtida verksamhet.» Man frågar sig, hur man om den föreslagna gruppuppdelningen kan använda ett sådant uttryck som »långt gående». Det är ju endast tal om att dela upp seminarieläroverens i 3 grupper i stället för 2 som nu samt dela den ena småskoleavdelningen i 2 avdelningar. Och vilka hinder av praktisk art skulle i ty fall kunna

möta? Tre grupperns arbete samtidigt i 3 övningsskoleavdelningar kan inte vara svårare att organisera än två grupperns arbete i 2 övningsskoleavdelningar. Att man kan uppdelna seminarieklasserna i ett större antal grupper än 2 och att man även finner en dylik större uppdelning förmånlig, framgår bland annat därav, att vid Linköpings småskoleseminarium klass II är uppdelad i 4 grupper vid alla undervisningsövningar utom i sång, gymnastik, teckning och en modersmålstimme.

»Det är icke heller säkert», säger överstyrelsen vidare, »att föräldrar skola befinnas villiga att sända sina barn till seminariernas småskolor, därest lärjungarna i dessa skulle bli föremål för seminarieelevernas praktiska övningar under så otillfredsställande organisationsformer och en sådan intensitet, att undervisningsresultatet måste mycket ogynnsamt påverkas.» Det förefaller, som om överstyrelsen inte rätt fattat den enkla omläggning, som ligger i de sakkunnigas förslag. Enligt den nuvarande undervisningsplanen bli övningsskolans barn undervisade av seminarieelever under 12 veckotimmar (2 vt av elever i klass I, 10 vt av elever i klass II), enligt de sakkunnigas förslag under 18 veckotimmar (3 vt av elever i klass I, 15 vt av elever i klass II). Det större antalet elevlektioner i det senare fallet berör emellertid inte övningsskolans lärjungar. Därigenom att övningsskolan uppdelas på 3 avdelningar i stället för 2, får varje barn alldeles samma antal elevlektioner per vecka med den föreslagna anordningen som med den nu gällande — såsom framgår av nedanstående schmatiska skiss.

Enligt nuvarande ordning:

Övningsskoleavdelning

1.	2.
1 + 5 vt	1 + 5 vt

(= summa 12 veckotimmar).

Enligt de sakkunnigas förslag:

Övningsskoleavdelning

1.	2.	3.
1 + 5 vt	1 + 5 vt	1 + 5 vt

(= summa 18 veckotimmar).

Talet om »otillfredsställande organisationsformer» och »intensitet» saknar — som synes — varje mening.

Däremot kan det onekligen innebära en viss olägenhet, »att de små barnen», som överstyrelsen till sist påpekar, »måste flera timmar i veckan under praktiska övningar i brist på lämpligt lärorum placeras i specialrum eller seminarieelevernas lärosalar med för de små synnerligen olämpliga bord och sittplatser». Men anordningen har i överstyrelsens utlåtande fått mycket större dimensioner, än den kan få i verkligheten. Det är nämligen endast under 6 timmar i veckan, som de eventuella olägenheterna skulle behöva drabba *den ena av de tre övningsskoleavdelningarna*, och låter man avdelningarna alternera — som naturligt är — reduceras de 6 timmarna till 3 eller 2. Att under sådana omständigheter tala om »ett allmänt införande av en dylik anordning», är att i en osedvanlig grad skatta åt överdriften.

Den som mera uppmärksamt genomläser de sakkunnigas betänkande, torde finna, att de sakkunnigas strävan varit å ena sidan att göra den nya organisationen ändamålsenlig och effektiv och å den andra att göra detta inom den tillbörliga ekonomiska ramen. Ur båda dessa synpunkter är den kungl. propositionen i det nu avhandlade stycket otillfredsställande; den kommer att kräva

ett större antal seminarier, än som nödvändigt är, och den kommer att ge en praktisk utbildning, som inte avsevärt skiljer sig från den nuvarande.

I kap. V av propositionen har behandlats frågan om lärarkompetensen vid seminarierna. Efter en redogörelse för de i denna fråga avgivna yttrandena anför departementschefen.

»Frågan om lärarkompetensen vid småskoleseminarierna har upptagits av skolöverstyrelsen, som dels i sitt utlåtande år 1928 angående frågan om lärokursens längd vid småskoleseminarierna och dels i samband med avgivande av utlåtande i oktober 1930 över 1928 års lönekommittés betänkande funnit anledning att närmare beröra densamma. Sedermera har saken reservationsvis upptagits i de seminariesakkunnigas betänkande och därefter på nytt framlagts av skolöverstyrelsen i yttrandet över sistnämnda betänkande.

För min del finner jag icke frågan tillräckligt utredd för att jag skulle i detta sammanhang kunna framlägga något förslag om ändrade kompetensbestämmelser. Det har redan förut framhållits att en lösning av detta spörsmål nära sammanhänger med den blivande löneregleringen för småskoleseminariernas lärare. Reservanten i skolöverstyrelsen har också framhållit en med denna sak sammanhängande fråga av organisatorisk art, som torde böra närmare undersökas, innan positiva åtgärder i frågan vidtagas. Någon inverkan på frågan om statens övertagande av småskoleseminarierna har icke spörsmålet om lärarkompetensen vid dessa, utan denna fråga kan lösas helt självständigt. Jag finner det emellertid i likhet med de sakkunnigas i annat sammanhang uttalade mening angeläget, att under en viss övergångstid så många som möjligt av de ordinarie lärarna vid de nedlagda landstingsseminarierna må vinna anställning vid de nya statsseminarierna.

I kap. VI av propositionen behandlas frågan om seminariernas antal och förläggning.

Den seminarieorganisation, som skolöverstyrelsen framlade som resultat av sin utredning år 1927, byggde på en klassnumerär av 24 elever — med undantag för de tre nordligaste seminarierna, där klasserna lämpligen borde omfatta 20 elever — samt en årlig utexamination av 372 småskollärarinnor. Den kom därför att omfatta 16 avgångsavdelningar, fördelade på ett dubbelseminarium och 14 enkelseminarier. Seminariernas antal och förläggning enligt överstyrelsens förslag framgår av den förut lämnade redogörelsen.

De sakkunniga framhålla nu, att om man räknar med en klassnumerär av 28 elever och ett årligt rekryteringsbehov av 380 à 390 lärarinnor, behövs det 14 seminarieavdelningar. Då den nuvarande organisationen vid sidan av de fyra statsseminarierna består av 18 landstingsseminarier och dessutom ett för staden Göteborg, betyder detta, att 9 av de nu arbetande seminarierna måste nedläggas. Låter det sig göra att åvägbringa en större koncentration med ett antal dubbelseminarier — någonting som av såväl pedagogiska som ekonomiska skäl vore att föredraga — kommer ytterligare ett par att nedläggas. Frågan blir således närmast, hur den nya organisationen bör ha sina seminarieavdelningar förlagda. I sitt betänkande, sid. 73—78, framlägga de sakkunniga en ingå-

ende motivering för de nya statsseminariernas förläggning. Särskild uppmärksamhet ägna de sakkunniga frågan om seminariet i Murjek (sid. 77 och 78 samt 96—99 i betänkandet). Det hela sammanfattas på följande sätt:

Den nya seminarieorganisation, som förordats i det föregående, skulle komma att bestå av 3 dubbelseminarier och 9 enkelseminarier, av vilka senare de 3 fortfarande skulle vara treåriga. Genom de olika seminariernas förläggning skulle för hela landets vidkommande 12 seminarier kunna nedläggas, nämligen landstingsseminarierna i Härnösand, Bollnäs, Västerås, Uppsala, Malmköping, Örebro, Jönköping, Växjö, Borås, Uddevalla och Kristinehamn samt seminariet i Göteborg. Nedanstående tabell ger en översikt av de nya förhållandena.

Tabell 6.

Statsseminarier		Seminarier, som böra indragas	
Seminarium	Antal examensavdelningar	Seminarium	Antal examensavdelningar
Strängnäs	2	Uppsala	$\frac{1}{3}$
Skara	2	Malmköping	$\frac{1}{3}$
Kalmar	2	Göteborg	$\frac{1}{3}$
Linköping	1	Uddevalla	$\frac{1}{3}$
Lund	1	Härnösand	1
Halmstad	1	Bollnäs	1
Falun	1	Västerås	1
Hagaström	1	Örebro	1
Östersund	1	Jönköping	$\frac{1}{2}$
Lycksele	1	Växjö	1
Murjek	1	Borås	1
Haparanda	1	Kristinehamn	1
12 seminarier	15	12 seminarier	$9\frac{1}{3}$

Mot den av de sakkunniga framlagda planen rörande seminariernas antal och förläggning hava avvikande meningar uttalats av ledamöterna Almkvist och Persson.

Almkvist yrkar — under förutsättning att antalet elever per klass sättes till 25 — att seminariernas antal måtte bestämmas till 13. Enligt detta förslag skulle seminariet i Hagaström nedläggas men seminarierna i Kristinehamn och Härnösand bibehållas (betänkandet sid. 149 och 150). Persson anser, att seminariet i Murjek bör nedläggas, vadan seminariernas antal skulle bli 11 (betänkandet sid. 154—156).

Departementschefen har i denna fråga anfört:

»I fråga om seminariernas antal och förläggning hava de sakkunniga icke kunnat framlägga ett enhetligt förslag utan representera skiftande meningar. Såsom jag emellertid redan anfört, anser jag att lösningen av denna fråga bör

anstå till 1932, då förslag kan framläggas, grundat på de beslut i fråga om lärotidens längd och klassernas storlek, vilka innevarande riksdag kan fatta, samt på ytterligare övervägande i fråga om det materiel som finnes för bedömandet av småskolornas blivande lärarbehov.»

I kap. VII av propositionen behandlas frågan om lokalbehovet.

Efter en redogörelse för de utredningar, som i ämnet skett, har departementschefen härom anfört följande:

»Av ovanstående redogörelse framgår, att lokaler för de småskoleseminarier, som de sakkunniga tänkt sig såsom erforderliga utöver de nuvarande statsseminarierna, skulle erhållas dels genom att staten mottoge ett av Kalmar stad gjort erbjudande av kostnadsfria lokaler för ett dubbelseminarium därstädes, dels genom att byggnader, som blevo lediga genom vissa folkskoleseminariers nedläggande, skulle användas för ändamålet (Strängnäs och Skara), dels ock genom att staten i erforderlig utsträckning övertoge vissa landstingsseminarier. Majoriteteten av de sakkunniga har i sistnämnda hänseende i sin plan upptagit seminarierna i Linköping, Lund, Halmstad, Falun och Östersund, och en reservant har därefter föreslagit Kristinehamn och Härnösand. I samma mån som ett större antal landstingsseminarier måste nedläggas utan att ersättas med statsseminarier, eller lokaler kunna påräknas även från annat håll än från de nuvarande landstingsseminarierna, i samma mån har också frågan om »statens övertagande av landstingsseminarierna» kommit att få en annan betydelse än ursprungligen, då man närmast tänkte sig att det vore fråga om samtliga landstingsseminariers förstatligande. Då dessa seminarier år 1925 samverkade för att uppställa sina villkor, synes man ha utgått från en sådan förutsättning. Bland dessa villkor upptogs också det kravet, att staten borde inlösa landstingsseminariernas fasta och lösa egendom efter fulla värdet enligt verkställd värdering. Det antal landstingsseminarier, som nu torde komma i fråga till förstatligande, synes inskränka sig till fem, högst sju.

Såväl de seminariesakkunniga som skolöverstyrelsen och statskontoret hava anslutit sig till 1929 års riksdags härövan återgivna uttalande, då riksdagen utgick ifrån att ett statens övertagande av den del av småskollärarytbildningen, som hittills påvilat landstingen, icke komme att äga rum under annan förutsättning, än att landstingen kostnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämnade den för seminarieverksamheten använda fasta och lösa egendom, varav staten funne sig vara i behov. Jag ansluter mig till denna av myndigheterna och riksdagen sålunda uttalade uppfattning. Den verkliga vinsten av småskoleseminariernas förstatligande kommer otvetydigt i längden att ligga på landstingens sida, genom att staten för framtiden helt övertager de ekonomiska bördor, som nu påvila landstingen för seminariedriften, liksom ock utgifterna för den överflödiga lärarpersonalens avlöning. Enligt den senaste sammanställningen av inkomster och utgifter för de av landsting och stad, som ej deltager i landsting, upprättade småskoleseminarierna (sammanställningen avser år 1925 och är bilagd skolöverstyrelsens skrivelse den 23 juni 1927) uppgingo landstingens anslag till seminarierna till 254,479 kronor 83 öre, var-

till kommo anslag från andra kommuner å 15,718 kronor 72 öre. Att landstingen emellan uppstått en viss konkurrens i fråga om seminariernas förläggning, och att även vissa kommuner gjort staten erbjudanden, som äro ägnade att för staten underlätta lösningen av lokalfrågan, visar givetvis ingenting annat än att det anses såsom en avsevärd förmån att inom länet eller orten erhålla en läroanstalt av detta slag. Därest riksdagen definitivt uppställer nu angivna villkor, böra på basis härav förhandlingar snarast upptagas med vederbörande landsting, så att staten erhåller full klarhet om, vilka landstingsseminarier som komma att stå till förfogande. På enahanda sätt bör man också söka bringa klarhet i den tomtfråga, som enligt vad de sakkunniga omförmåla sammanhänger med folkskoleseminariets i Strängnäs förändring till ett småskoleseminarium.»

Departementschefen har i kap. VIII till behandling upptagit frågan om organisationens genomförande och därvid efter en redogörelse för de i ämnet angivna utlåtandena anfört:

»Skolöverstyrelsen har med den motivering, som framgår av ovanstående redogörelse, föreslagit ett partiellt genomförande av seminariereformen i sådan ordning, att beslut omedelbarligen fattas om upprättande av ett dubbelseminarium i Strängnäs, förlagt till det nuvarande folkskoleseminariets lokaler. Verksamheten vid det nya seminariet skulle då kunna taga sin början med höstterminen 1932. Vidare anser överstyrelsen att redan nu borde fattas beslut om vissa landstingsseminariers nedläggande snarast möjligt, nämligen seminarierna i Uppsala, Malmköping och Uddevalla vid vårterminens slut 1931 och seminarierna i Örebro, Västerås, Bollnäs och Borås med slutet av vårterminen 1932. En reservant inom överstyrelsen har ansett, att beslut om sådant nedläggande borde innefatta även seminarierna i Jönköping och Växjö.

Då, såsom jag redan angivit, jag stannat i den uppfattningen, att frågan om de blivande seminariernas antal och förläggning bör uppskjutas till 1932 års riksdag, har jag naturligen icke förbisett önskvärdheten av att snarast möjligt komma till ett resultat beträffande vissa av de blivande eller de nuvarande seminarierna. Därvid låge det närmast till hands att redan nu fatta beslut i fråga om upprättande av ett småskoleseminarium i Strängnäs. Då jag emellertid vid ett mera ingående övervägande av frågan kommit till det resultatet, att ett sådant partiellt genomförande av reformen icke lämpligen bör ske, så har detta berott på, att ett insläende på denna väg, med hänsyn till den ovissheit i avseende på den slutliga organisationens gestaltning, som karakteriserar läget, dock skulle utgöra ett föregripande av planmässigheten i det hela och de möjligheter, som under frågans fortsatta utredning kunna tänkas uppkomma.

Vid den nya seminarieorganisationens slutliga genomförande måste tydligen även frågan om lärarna vid de nedlagda landstingsseminarierna och därmed sammanhängande avlönings-, statsbidrags- och pensionsspörsmål bringas till slutgiltig lösning. Även beträffande dessa frågor gäller, vad jag förut anfört om en del andra, att de icke föreligga i det utredda skick att jag nu är beredd

tillstyrka Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga bestämda förslag till problemens lösning. Jag vill endast i korthet beröra några av dessa problem.

Det gäller till en början att skilja mellan frågan om avlöning och frågan om statsbidrag till lärarna vid nedlagda landstingsseminarier. Dessa lärare komma på landstingens indragningsstat, och avlöningsfrågan utgör sålunda ett mellanhavande mellan vederbörande lärare och seminariets huvudman, landstinget. Då en lärare på sådan indragningsstat erhåller annan ordinarie befattning, blir landstinget givetvis löst från alla förpliktelser gent emot läraren. Men så länge ordinarie lärare kvarstår på indragningsstaten, dit han överförs utan eget förvållande, äger han givetvis att uppbära alla de avlöningsförmåner — såväl grundlön och ålderstillägg, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg samt eventuellt kommunala tillägg utöver de författningens enliga förmånerna — på vilka han gent emot landstinget kan göra *rättsligt grundade* anspråk gällande på grund av anställningsvillkoren och med den ordinarie befattningen överhuvud sammanhängande omständigheter.

Det torde därför icke förhålla sig så, att riksdagen utan vidare kan besluta i vad mån vederbörande befattningshavare skall få behålla sina avlöningsförmåner såsom ordinarie lärare. Vad riksdagen däremot torde hava att besluta om är, i vad mån staten bör *hjälpa landstingen* med bidrag till ifrågavarande avlöning. Jag kan icke finna annat än att den princip riksdagen i sådant hänseende följt under de senare åren, då det gällt att provisoriskt ordna denna fråga, är den riktiga, nämligen att statsbidrag utgår till landstinget med belopp motsvarande samtliga författningens enliga löneförmåner, innefattande sålunda även provisorisk avlöningsförbättring och dyrtidstillägg. Däremot synes mig staten icke böra lämna bidrag till sådana lönetillägg, vilka landstingen må hava tillförsäkrat lärarna utöver de författningens enligt bestämda, och vilka lärarna eventuellt kunna göra rättsligt anspråk på att få behålla även efter seminariets nedläggande.

Att de ordinarie lärarna på indragningsstat skola få bibehålla sin pensionsrätt i statens pensionsanstalt, därom synas inga meningsskiljaktigheter hava varit rådande. Starka billighetsskäl synas mig också tala för det av de sakkunniga framlagda och av skolöverstyrelsen understödda förslaget, att rektor vid nedlagt småskoleseminarium, då han räknar minst 10 tjänstår såsom rektor, må bibehållas vid rätten till rektorspensionen.»

Slutligen har departementschefen i kap. IX behandlat de ekonomiska frågorna och därvid — efter en redogörelse för en av de sakkunniga härom underställd utredning — anförde:

»Då de sakkunniga avstyrkt lärokursens utsträckning till treårig hava de ansett sig sakna anledning att framlägga kostnadsberäkningar för den av dem föreslagna seminarieorganisationen under annan förutsättning än med bibehållen tvåårig utbildningskurs.

Engångskostnaderna med anledning av byggnadsstyrelsens förslag till nybyggnads-, förändrings- och reparationsarbeten beträffande de landstingsseminarier, som av de sakkunniga förordats, hava beräknats till 169,600 kronor. Därtill komma kostnaderna för iordningställande av seminariet i Strängnäs,

98,800 kronor, samt av seminariet i Skara, 150,800 kronor. Kompletteringen av den lösa egendomen vid de nya statsseminarierna skulle enligt de sakkunnigas av mig nyss angivna beräkningar för landstingsseminarierna sluta å en summa av 70,735 kronor, vartill skulle — likaledes enligt de sakkunniga — komma inventarier m. m. i Kalmar och Strängnäs å 35,448 kronor. Slutsumman beträffande den lösa egendomen skulle alltså bliva 106,483 kronor och hela summan av engångskostnaderna 525,383 kronor. I likhet med de sakkunniga har jag dock den uppfattningen, att nämnda belopp bör kunna vid verkställigheten nedbringas åtskilligt.

I fråga om årskostnaderna för de nya seminarierna sluta de sakkunnigas beräkningar på ett belopp av 395,470 kronor, dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring oberäknade. Därtill komma kostnaderna för de nuvarande fyra statsseminarierna. Statens kostnad för vissa lärares uppförande på övergångsstat har de sakkunniga approximativt beräknat till 100,000 kronor under första året.

Då det icke är fråga om att för innevarande riksdag framlägga några anslagsäskanden, har jag endast velat erinra om de av de sakkunniga framlagda beräkningarna, vilka giva en vägledning för bedömandet av den kostnadsram, inom vilken den ifrågasatta reformen angående statens övertagande av småskolläro-utbildningen må kunna genomföras. Givetvis kunna de erforderliga engångsanslagen fördelas på flera år.»

Beträffande själva principfrågan, huruvida staten bör helt övertaga och ansvara för småskolläro-utbildningen, delar utskottet den mening, som under de år, frågan varit under utredning, samstämmigt gjorts gällande av dem, som haft att yttra sig i ärendet, nämligen, att ett sådant övertagande snarast möjligt bör ske. De skäl, såväl pedagogiska och organisatoriska som ekonomiska, vilka tala härför, hava närmare utvecklats av departementschefen, och det torde vara tillfyllest, att utskottet här hänvisar till vad departementschefen sålunda andragit. Det är visserligen sant, att ett dylikt utsträckande av den statliga verksamheten också innebär en kostnadsökning, men denna omständighet synes i förevarande fall icke få åberopas såsom ett motiv för staten att undandra sin medverkan till en åtgärd, som måste anses vara ur det allmännas synpunkt i synnerligen hög grad önskvärd.

Det av Kungl. Maj:t föreslagna villkoret för statsövertagandet, nämligen att vederbörande landsting och stad kostnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämna den för seminariet utbildningen använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov, står i full överensstämmelse med det av 1929 års riksdag i ämnet gjorda uttalandet och föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att seminariernas antal och förläggning samt de närmare detaljerna i den blivande organisationen skulle bestämmas av statsmakterna ett kommande år, sedan riksdagen fattat beslut i ovanberörda principfråga. Dock har Kungl. Maj:t ansett sig redan nu kunna taga slutlig ståndpunkt och för riksdagen framlägga förslag med avseende å dels lärokursens

*Utskottets
yttrande.*

längd, dels ock relevantalet i klassavdelningarna. Utskottet finner en sådan uppdelning av förevarande organisationsspörsmål lämplig, då för den blivande organisationens gestaltning kommer att vara bestämmande, vilken ställning riksdagen intager i de hänseenden, om vilka Kungl. Maj:t nu påkallat ett riksdagens beslut.

Vad då först angår frågan om lärokursens längd, har departementschefen av pedagogiska skäl uttalat vissa sympatier för de framkomna kraven på kursens förlängning till treårig men av statsfinansiella skäl ansett sig nödsakad att stanna vid den hittillsvarande ordningen med tvåårig lärokurs, utom vad angår de redan treåriga statsseminarierna i Haparanda och Lycksele. I motionerna I: 248 och II: 414 har yrkandet om treårig lärokurs upptagits.

Det synes visserligen utskottet obestridligt, att en bättre lärarutbildning skulle vinnas, därest tiden för lärokursen utsträcktes till tre år, men utskottet måste uppenbarligen även taga hänsyn till att statens åtgärder på området anpassas efter vad som är av behovet verkligen påkallat, så att icke mera kraft, tid och pengar förbrukas, än som är nödvändigt för att nå den effekt, staten åsyftar. Utskottet kan nu för sin del i likhet med 1929 års seminariesakkunniga icke finna det ådagalagt, att för närvarande något oundgängligt behov föreligger av den påyrkade förlängningen. De mindre folkskolorna, med hänsyn till vilka seminarierna i Haparanda och Lycksele erhållit treårig lärokurs, äro numera ställda på avskrivning, och, så vitt angår småskolans behov, torde den tvååriga lärokursen kunna giva ett i stort sett tillfredsställande resultat, om lärotiden väl utnyttjas. De förbättringar i lärarutbildningen, som kunna vara önskvärda, synas utskottet i första hand böra ernås genom reformer i det inre seminariearbetet. Utskottet finner sig alltså, jämväl med tanke på rådande statsfinansiella läge, böra förorda, att lärokursen, med ovan angivna undantag, bibehålles såsom tvåårig och avstyrker följaktligen omfördälda motioner I: 248 och II: 414.

I fråga om lärarbehovet hava ingående undersökningar gjorts av såväl skolöverstyrelsen som seminariesakkunniga. I stort sett hava undersökningarna givit samma resultat, nämligen att årsbehovet av nyexaminerade ligger någonstades i närheten av siffran 400; meningarna gå allenast i sär, när det gäller att avgöra, med huru många tiotal årsproduktionen bör understiga 400, i det skolöverstyrelsen numera räknar med omkring 370 och seminariesakkunnigas majoritet med en något högre siffra.

Såsom departementschefen framhållit, är det ytterst vanskligt att i detta avseende göra några hållbara kalkyler. Det förefaller emellertid utskottet, som om de verkställda beräkningarna skulle giva tillräcklig vägledning för statsmakterna, då det ett kommande år gäller att bestämma seminarieorganisationens omfattning. Något definitivt ståndpunktstagande av riksdagen till denna fråga påkallas icke nu. Utskottet vill dock såsom sin mening uttala, att det synes utskottet klokt, att under alla förhållanden giva organisationen ett visst mått av elasticitet, så att den utan större svårigheter kan anpassas efter förekommande växlingar i lärarbehovet.

Med hänsyn till det föreliggande överskottet av utexaminerade småskollära-

rinnor har departementschefen ansett det önskvärt, att möjlighet beredd Kungl. Maj:t att för budgetåret 1931/1932 inverka reglerande på nyintagningen av elever vid de nu befintliga icke-statliga men statsunderstödda småskoleseminarierna. För sådant ändamål har begärts riksdagens medgivande, att såsom villkor för utgående av statsbidrag för budgetåret 1931/1932 till dylikt seminarium finge i de fall, Kungl. Maj:t funne omständigheterna sådant påkalla, stadgas, att nyintagning av elever till första klassen icke måtte äga rum under läsåret 1931/1932.

Utskottet anser det lämpligt att ett dylikt bemyndigande lämnas; dock torde detsamma böra komma till användning allenast, där det visar sig nödvändigt för att underlätta genomförandet av övergången till den nya organisationen och där det kan ske, utan att seminarierna tillskyndas avsevärda olägenheter eller svårigheter.

I fråga om elevantalet i seminarieklasserna har Kungl. Maj:t i anslutning till den mening, som hävdats av en reservant bland seminariesakkunniga och av skolöverstyrelsen, föreslagit, att nämnda antal skulle bestämmas till omkring 25 per klass. Majoriteten bland de sakkunniga åter har ansett, att elevantalet per klassavdelning borde fastställas till 28 (högst). Denna mening har vunnit understöd i motionerna I: 260 och II: 426.

Utskottet anser sig böra först och främst bringa i erinran, att, då riksdagen år 1929, i syfte att vinna besparingar i utgifterna för lärarutbildningen för folkundervisningsanstalterna, förordade vidtagande av en utredning rörande möjligheterna till inskränkningar i seminarieorganisationen — riksdagen betonade uttryckligen att undersökningen borde inrikta sig både på folkskole- och småskoleseminarierna — riksdagen därvid såsom sin mening uttalade, att man lämpligen kunde räkna med ett elevantal av omkring 28 per klass i stället för det antal av 25, Kungl. Maj:t föreslagit. Berörda uttalande gällde i det sammanhang det gjordes, folkskoleseminarierna, men det är av vikt att hålla denna riksdagens uppfattning i minnet, även då det såsom nu är fråga om elevantalet i småskoleseminariernas klasser, ty, liksom numera beträffande dessa senare, hade skolöverstyrelsen i sitt då avgivna yttrande rörande folkskoleseminarierna med mycken styrka framhållit det ur pedagogisk synpunkt angelägna i att elevnumerären per klass sänktes från förutvarande 30 till 25. Riksdagen fann likväl det ekonomiska intresset böra tillerkännas företräde. Den av riksdagen påkallade höjningen till 28 skulle nämligen medgiva en nedskärning av organisationen med ett par avgångsklasser.

Sammalunda är förhållandet i detta fall. Med ett elevantal av 28 per klassavdelning i småskoleseminarierna kan en motsvarande besparing vinnas jämväl beträffande småskoleseminarierna, och frågan blir då närmast att avgöra, huruvida en dylik besparing bör eftersträvas, därest den eljest visas kunna genomföras utan olägenheter, eller om man kan och bör i detta sammanhang bortse från besparingsintresset.

Så vitt utskottet kunnat finna, ligger saken så till, att seminariesakkunnigas majoritet uppvisat, att med en enkel omläggning av den praktiska utbildningen det låter sig göra att även med ett elevantal av 28 per klass utan men

vare sig för seminarieeleverna eller för lärjungarna i övningsskolan åstadkomma en fullt tillfredsställande lärarutbildning jämväl i fråga om de praktiska undervisningsövningarna. De invändningar, som häremot framkommit, äro helt allmänt hållna utan att närmare angiva, vari de påtalade olägenheterna skulle bestå, och utskottet kan icke tillerkänna dem vitsord gentemot de sakkunnigas på en i detalj utförd undersökning grundade omdöme.

Då utskottet alltså kommit till den slutsatsen, att den högre elevsiffran icke visats medföra några pedagogiska eller organisatoriska olägenheter, i varje fall inga, vid vilka man har anledning att fästa något större avseende, måste utskottet, i betraktande av den kostnadsminskning, det för statsverket kan komma att innebära, om elevantalet bestämmes till högst 28 per klass, ansluta sig till de yrkanden, som därom framställts i motionerna I: 260 och II: 426.

På grund av förefintligt överskott av småskollärarinnor synes det emellertid, på sätt departementschefen ifrågasatt, böra ligga i Kungl. Maj:ts hand att tills vidare under övergångsåren med beaktande av föreliggande förhållanden bestämma det antal elever, som vid de olika seminarierna skall intagas.

I avseende å vad propositionen innehåller angående lärarkompetensen vid seminarierna, seminariernas antal och förläggning, lokalbehovet, organisationens genomförande samt ekonomiska frågor, anser sig utskottet icke hava anledning att göra något uttalande, då förslag från Kungl. Maj:ts sida i dessa hänseenden icke nu föreligger. Utskottet vill i detta sammanhang allenast framhålla vikten av att nämnda frågor bringas till ett slutligt avgörande vid nästkommande års riksdag.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herrar Olof Olssons och Perssons i Falla ovan nämnda motioner (I: 260 och II: 426) samt med avslag å herrar Wagnssons m. fl. samt Grapensons och Hedlunds i Östersund ovan nämnda motioner (I: 248 och II: 414), i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) besluta, att den utbildning av småskollärare, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor, vilken hittills tillkommit landsting samt stad, som ej deltagar i landsting, skall, i den omfattning som framdeles varder av Kungl. Maj:t och riksdagen närmare bestämd, övertagas av staten, varvid i avseende å längden av lärokursen vid de blivande statliga småskoleseminarierna samt beträffande elevantalet i varje klassavdelning skall gälla vad utskottet ovan förordat, under förutsättning likväl, att vederbörande landsting och stad kostnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämnar den för seminarieutbildningen använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov;

b) medgiva, att såsom villkor för utgående av statsbidrag för budgetåret 1931/1932 till landstingsseminarium må i de

fall, Kungl. Maj:t finner omständigheterna sådant påkalla, stadgas, att nyintagning av elever till första klassen icke må äga rum under läsåret 1931—1932.

Stockholm den 30 april 1931.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, Olof Olsson, O. Bergqvist, Oscar Olsson, C. I. Asplund, J. G. Walles, C. G. V. Hammarskjöld, K. E. Andersson* i Eliantorp, *O. A. Ernfors, A. Thelin, K. A. W. Björck* och *J. Pålsson*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund* i Brattfors, *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *G. Strindlund, E. G. E. Eriksson* i Stockholm, *J. Olofsson* i Digernäs, *O. Andersson* i Höör, *O. E. F. Järte, P. C. Jonsson* i Eskilstuna, *G. Persson* i Falla och *F. V. Sandwall*.

Reservationer

1) av herrar *Bergqvist, Walles, Thelin, Björck, Bengtsson* i Norup, *Järte* och *Sandwall*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och förslag bort hava följande lydelse:

»Beträffande själva — — — — — grad önskvärd.

Det av — — — — — utskottets sida.

Kungl. Maj:ts — — — — — riksdagens beslut.

Vad då — — — — — lärokurs upptagits.

Det synes — — — — — och II: 414.

I fråga — — — — — högre siffra.

Såsom departementschefen — — — — — i lärarbehovet.

Med hänsyn — — — — — 1931/1932.

Utskottet anser — — — — — eller svårigheter.

I fråga — — — — — och II: 426.

Med hänsyn till de pedagogiska skäl, som i och för sig tala för den lägre siffran, och jämväl med tanke på att lärokursen föreslagits skola bibehållas såsom tvåårig, anser sig utskottet böra biträda Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet avstyrker alltså sistnämnda två motioner.

På grund — — — — — skall intagas.

I avseende — — — — — års riksdag.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herrar Wagnssons m. fl., Grapensons och Hedlunds i Östersund, Olof Olssons samt Perssons i Falla ovan nämnda motioner (I: 248, II: 414, I: 260 och II: 426), i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) besluta, att den utbildning av småskollärare, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor, vilken hittills tillkommit landsting samt stad, som ej deltagar i landsting, skall, i den omfattning som framdeles varder av Kungl. Maj:t och riksdagen närmare bestämd, övertagas av staten, varvid i avseende å längden av lärokursen vid de blivande statliga småskoleseminarierna samt beträffande elevantalet i varje klassavdelning skall gälla vad chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 26 februari 1931 angivit,

under förutsättning likväl, att vederbörande landsting och stad kosnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämnar den för seminarieutbildningen använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov;

b) medgiva att — — — — — läsåret 1931—1932.»

2) av herrar *Oscar Olsson*, *Asplund* och *Wallen*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och förslag bort hava följande lydelse:

»Beträffande själva — — — — — grad önskvärd.

Det av — — — — — utskottets sida.

Kungl. Maj:ts — — — — — riksdagens beslut.

Vad då — — — — — lärokurs upptagits.

Då det synes utskottet obestriddigt, att en bättre lärarutbildning skulle vinnas, därest tiden för lärokursen utsträcktes till tre år, tillstyrker utskottet följaktligen oförmälda motioner I: 248 och II: 414.

I fråga — — — — — högre siffra.

Såsom departementschefen — — — — — i lärarbehovet.

Med hänsyn — — — — — 1931/1932.

Utskottet anser — — — — — eller svårigheter.

I fråga — — — — — II: 426.

Utskottet anser — — — — — par avgångsklasser.

Sammalunda är — — — — — från besparingsintresset.

Så vitt — — — — — grundade omdöme.

Då utskottet — — — — — och II: 426.

På grund — — — — — skall intagas.

I avseende — — — — — års riksdag.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herrar Olof Olssons och Perssons i Falla ovan nämnda motioner (I: 260 och II: 426) och herrar Wagnssons m. fl. samt Grapensons och Hedlunds i Östersund ovan nämnda motioner (I: 248 och II: 414),

a) besluta, att den utbildning av småskollärare, lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor, vilken hittills tillkommit landsting samt stad, som ej deltagar i landsting, skall, i den omfattning som framdeles varder av Kungl. Maj:t och riksdagen närmare bestämd, övertagas av staten, varvid i avseende å längden av lärokursen vid de blivande statliga småskoleseminarierna samt beträffande elevantalet i varje klassavdelning skall gälla vad utskottet ovan förordat,

under förutsättning likväl, att vederbörande landsting och stad kostnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämnar den för seminarieutbildningen använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov;

b) medgiva, att — — — — — läsåret 1931—1932.»
